

Basna u hrvatskoj dječjoj književnosti

Rota Marzi, Sendi

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:277704>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SENDI ROTA MARZI

BASNA U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Završni rad

Pula, veljača, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SENDI ROTA MARZI

BASNA U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Završni rad

JMBAG: 0303053480, izvanredni student

Studijski smjer: stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Dječja književnost

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: teorija i povijest književnosti

Mentor: doc. dr. sc. Kristina Riman

Pula, veljača, 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana SENDI ROTA MARZI, kandidat za prvostupnicu predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Pula, veljača, 2018.

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, SENDI ROTA MARZI dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

„Basna u hrvatskoj dječjoj književnosti“

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Pula, veljača 2018.

Potpis

Sadržaj

1. UVOD	1
2. O BASNI	2
2.1. Što je basna?.....	2
2.2. Podrijetlo i razvoj basne u svijetu.....	3
2.3. Obilježja i karakteristike basne	5
2.4. Teme i likovi u basnama	7
2.5. Odgojna vrijednost basne.....	8
2.6. Razumijevanje basne	9
2.7. Utjecaj basne na dijete.....	11
3. STATUS BASNE U DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI	13
4. NAJPOZNATIJI SVJETSKI BASNOPISCI I NJIHOVA DJELA	14
4.1. Ezop, 6. st. prije nove ere.....	14
4.2. Jean de La Fontaine, 17. st., Francuska.....	15
4.3. Gotthold Ephraim Lessing, 18. st., Njemačka	16
4.4. Ivan Andrejevič Krilov, 18. st. Rusija	17
5. RAZVOJ BASNE U HRVATSKOJ	19
6. HRVATSKI BASNOPISCI I NJIHOVA DJELA	22
6.1. Ivan Filipović	22
6.2. Rikard Katalinić Jeretov	25
6.3. Ivana Brlić-Mažuranić.....	29
6.4. Vladimir Halovanić	32
7. ZAKLJUČAK	34
8. POPIS LITERATURE	37
9. SAŽETAK	41
10. SUMMARY	42

1. UVOD

Za temu ovog završnog rada odabrana je basna iz razloga što je u basnama sakupljeno bogato životno iskustvo od najstarijih vremena do danas. Osim što će se kroz više definicija i opisa opisati što je to basna, navest će se i podaci o njenom postanku i razvoju te objasniti kakvo ona mjesto zauzima u dječjoj književnosti. Također će se prikazati i kako je basna uopće prihvaćena i na kakvo je razumijevanje naišla kod čitatelja, te će se utvrditi njena vrijednost.

Nadalje, prikazat će se život i djela poznatih svjetskih basnopolisaca kao što su: Ezop, Jean de La Fontaine, Gotthold Ephraim Lessing i Ivan Andrejevič Krilov te hrvatskih basnopolisaca: Ivana Filipovića, Rikarda Katalinića Jeretova, Ivane Brlić-Mažuranić te Vladimira Halovanića.

Cilj ovog završnog rada je pokušati ukazati na značaj basne kao poučnog, odgojnog i zanimljivog „štiva“ koje treba na zanimljiv način približiti djeci kako bi ju što bolje prihvatila, razumjela i uživala u čitanju i njezinoj interpretaciji kroz koju mogu dobiti i spoznati neke životne istine i pouke te razviti osobne sposobnosti i stavove.

2. O BASNI

2.1. Što je basna?

Podrijetlo riječi *basna* tumači se na više načina. U Hrvatskoj književnoj enciklopediji (2010:120) navodi se da basna potječe od eng. riječi *fable*, njem. riječi *Fabel*, rus. *Basnja*, tal. *Favola*, dok se u Enciklopediji Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža (2017) navodi da riječ *basna* dolazi od izvedenice *bajati*, pri čemu je najprije značila: govor, riječ, fabula itd. Glagol *bajati*, od kojega i dolazi riječ basna, znači lijepo pričati, plesti priču oko čega netočnog u svrhu obmane.

Proučavajući razne definicije basne mogli bismo objediniti tumačenja i reći da se radi o jednostavnoj, kratkoj i sažetoj književnoj vrsti (Čubelić, 1980:77), primarno prenošenoj usmenom predajom, a pojavom pisma pisanoj u prozi ili stihu (Kekez, 1998:8).

Basnu odlikuju elementi epske strukture – događaj, likovi i fabula (Rosandić, 2005:487). Najčešće je jednoepizodna s jednostavnim zapletom, dijalogična, a u njoj se prati situacija i razvoj događaja u koji su uključena dva ili tri lika. Likovi su najčešće životinje koje prikazuju tipizirane ljudske osobine (moralne, karakterne, društvene), njihove postupke, mane i vrline. Osim antropomorfiziranih životinja, likovi mogu biti i biljke, pojave, stvari, a često i ljudi i bogovi (Hrvatska književna enciklopedija I, 2010:120). Od davnina su teme u basnama najčešće bile odraz misli i ideja koje su zaokupljale čovječanstvo te se stoga u basni pojavljuju univerzalni motivi koji se prenose od jednog naroda do drugog (Lagumdžija, 2000:23-24).

Basna se zasniva na alegoriji koja na metaforički način mijenja značenje priče tako da se shvati pravi, dublji smisao teksta. Ako se ne uzme u obzir njezino alegorijsko značenje, njen smisao često neće biti shvaćen (Solar, 1984:73-74). Pored njene alegoričnosti, krasi je i apstrahiranost (Hranjec, 2009:223-224).

Priča oko koje je koncipirana fabula, izmišljena je radi isticanja morala, odnosno pouke. Ta je pouka promjenljiva, što znači da se ne nalazi uvijek na istome mjestu, već se javlja na početku ili na samome kraju priče, vrlo sažeto ili opširnije (Crnković-Težak (2002:34-35).

2.2. Podrijetlo i razvoj basne u svijetu

Vrijeme nastanka basne povijest književnosti nije ni približno mogla odrediti, već se jedino može reći da ona potječe iz pradavnih vremena. Najčešće se njezinom kolijevkom smatraju Grčka, Indija ili Egipat, ali su punu ljepotu basni dali Grci koji su preuzeli motive iz starijih varijanti ove književne vrste. Iz Grčke se, navodno, proširila u Rim i tako ušla u europsku književnost. Ubrzo se ta književna vrsta pojavila kod svih naroda (Lagumdžija, 2000:15-16). Kako ne možemo sa sigurnošću reći kada i gdje se razvila basna, neki elementi (vrste životinja, zapisi i sl.) ukazuju na to da je domovina basne istočni Mediteran i Indija (Crnković, 1984:167-168).

Kao najstariji basnopolisac, prema povijesnim podacima, uvijek se spominje Grk Ezop. Mnogi ga nazivaju tvorcem i ocem basne koji je prema legendi živio u 6. stoljeću prije Krista te je njegovo ime sinonim za tu književnu vrstu. Neki znanstvenici sumnjaju da je Ezop ikada postojao te vjeruju da su basne koje se njemu pripisuju zapravo djela nekoliko pripovjedača. Do toga zaključka su došli zato što su neke basne bile poznate u grčkoj književnosti i dva stoljeća prije Ezopova rođenja pa se pretpostavlja da je basnu kao književnu vrstu definirao Aristotel u svojoj „Poetici“ u 4. stoljeću prije Krista. Pretpostavlja se da je Ezop bio nepismen te je zato svoje basne pripovijedao, a ne zapisivao. Kako su se one širile usmenom predajom iz generacije u generaciju, nastajale su nove varijante tih basni koje su se dosta razlikovale od izvornika. Izvorni oblik ezopovskih basni nije sadržavao jasno izraženu pouku, nego ju je čitatelj sam trebao odgonetavati iz sadržaja basne.

Pod Ezopovim se imenom sačuvala zbirka od 426 basni u prozi, ali njen najveći dio zapravo i ne pripada Ezopovom vremenu. Babrije¹ je negdje oko 2. stoljeća prenio Ezopove basne u stihove, a najznačajniju latinsku zbirku njegovih basni u stihovima (jampskim šestercima) napisao je rimski rob Fedro², podrijetlom iz Makedonije. Zbirku je nazvao „Ezopove basne“ ali taj je naziv označavao samo vrstu,

¹ Babrije – (grč. *Babrius*), grčki basnopolisac (2. st. prije Krista), Ezopove je basne prerađivao u stihu – autor *Ezopovih basana u jambima*, najstarije sačuvane zbirke basni na grčkom jeziku, inspiraciju pronalazio u različitim izvorima pa i kod narodnih pripovjedača, svojim radom potaknuo ponovno veliko zanimanje za Ezopa

² Fedro – (grč. *Phaidros*), živio u 5. st. prije Krista, filozof, rimski basnopolisac, oslobođeni rob grčkog podrijetla, u 1. st. poslije Krista objavljena je zbirka od stotinjak basni pod nazivom *Fabulae Aesopiae Ezopove basne* koje je u stihovima (jampskim šestercima) preveo na latinski, njegove prerade basni odigrale su veliku posredničku ulogu sve do novovjekovne basne, bio je prvi u rimskoj književnosti koji je osamostalio basnu kao žanr, imao je veliku ulogu u odgoju i obrazovanju mladih a u svojim je basnama spretno aludirao na pojedine političare i nudio jasnu poruku

a ne i autorstvo. Ta zbirka sadrži oko 140 basni te je činila osnovu svih prijevoda i prerada basni u Europi u ranom srednjem vijeku (Težak, 1997:5-6). Na europski je prostor basna dospjela putem zbornika Demetrija Faleranina³ iz 4. st. prije Krista (Zima, 2001:181).

Većina svih tih srednjovjekovnih zbornika basni nosi Ezopovo ime. U srednjem vijeku se tkivo basne dosta promijenilo i to u odnosu na pouku koja je dodana u samu basnu. Taj postupak nije neobičan s obzirom da su one služile u prvom redu za obrazovanje. Te su pouke često bile loše formulirane, a nekad i neodgovarajuće, ali je upravo taj oblik basni do danas preživio i sve se ezopovske basne navode u tom obliku (Zima, 2001:179).

Na razvoj europske basne utjecala je i jedna od poznatijih zbirki tekstova stare indijske književnosti - *Pančatantra* odnosno „Petoknjižje“. Njezin autor je nepoznat, ali se u uvodnom dijelu teksta spominje brahman *Višnušarman* pa se pretpostavlja da je to ime autora. *Pančatantra* je zbirka basni i pripovjedaka koja označava formalnu strukturu djela, a sastoji se od pet knjiga. Smatra se da je nastala u 3. stoljeću, ali najstarija sačuvana verzija potječe iz 6. stoljeća te je dospjela u Europu u 12. stoljeću preko perzijskih i arapskih prijevoda pod nazivom *Kalila i Dimna* - to su imena dva šakala iz prve knjige „Petoknjižja“ (Težak, 1997:5-7). Svaka od tih pet knjiga sadrži jednu okvirnu ideju, priču o kojoj se govori u uvodnom poglavlju knjige, a to prvo poglavlje u svih pet knjiga određuje temeljnu ideju tog djela. U uvodnoj okvirnoj priči navodi se kako je Amarašakti (kralj iz južne Indije), pozvao Višnušarmana da u što kraćem roku pouči njegova tri priglupa sina vještinama političkog umijeća. Kako bi u tome uspio, brahman je sastavio udžbenik (*Pančatantru*) u kojoj u pet knjiga navodi sve što je potrebno znati o političkim vještinama i svjetovnoj mudrosti kako bi ih mogao pripremiti za preuzimanje vlasti te obećao kralju da će u od roku 6 mjeseci, služeći se pričama i basnama, podučiti kraljeviće tako da im nitko neće biti ravan. Ta su poglavlja napisana zahtjevnim simboličkim jezikom, a isprepletana su razgranatim pričama. Basne iz *Pančatantra* su malo dulje od Ezopovih, a motivi su slični njegovima. Kako je *Pančatantra* bila vrlo popularna i u Europi, u 18. stoljeću je s francuskog na hrvatski jezik prvi put prevodi Matija Antun Reljković (Zima, 2001:183-184).

³ Demetrije Faleranin (Falerski) – grčki državnik i književnik, dobar govornik (cca 360. pr. Krista), prvi je, koliko je poznato, autor zbornika Ezopovih basni koji je kasnije bio osnova za daljnja dopisivanja i prerađivanja basni

Kako je *Pančatantra* sastavljena od pet okvirnih priča uokvirenih uvodnim poglavljem, takva struktura omogućuje spajanje različitih didaktičkih i pripovjednih oblika: priče i basne te gnomske strofe, a teme su: životne mudrosti i način dobrog vladanja. Glavni likovi su najčešće životinje, koje u personificiranom i alegorijskom prikazu daju upute kako uspjeti u životu, pritom se držeći „makijavelističkih načela“ (Enciklopedija, 2007:231).

Svako razdoblje je imalo basnopisce koji su na svoj način obnavljali i mijenjali bogati materijal basni jer su potrebe čovječanstva iz kojih basna izvire svevremenske (Težak, 1997:5-7). Kako se basna najviše njegovala u 17., 18. i početkom 19. stoljeća, među poznatijim svjetskim basnopiscima, odnosno prerađivačima starih i autorima novih basni, posebno su se isticala tri autora: Jean de La Fontaine u Francuskoj (17. st.), Gotthold Ephraim Lessing u Njemačkoj (18. st.) i Ivan Andrejevič Krilov u Rusiji (na prijelazu iz 18. u 19. st.) (Hrvatska književna enciklopedija I, 2010:120).

2.3. Obilježja i karakteristike basne

„Postoje tekstovi koji nikad ne zastarijevaju. U pravilu se radi o onima koji govore o općim ljudskim iskustvima u za to najprikladnijem i općeprihvatljivome obliku. Jedan je od takvih oblika basna.“ (Brešić, 2014:5).

Basna spada u one književne vrste koje su se najmanje mijenjale kroz sva stoljeća, tj. motivi su uvijek isti samo je pitanje veće ili manje vrijednosti njihove prerade. Ona je ovisila o prilagodbi tih basni vremenu i društvu u kojem je pisac živio. Veliku važnost u tome ima i umjetnička obrada prerađivača (Crnković, 1984:168).

Kako basna pripada pripovjednoj prozi, njezine glavne sastavnice su: događaj, likovi i fabula (Zima, 2001). Tajna basne ogleda se i u trima značajkama: kratkoći, animizmu i napetosti.

Basna ima jednostavnu priču (najčešće s malim brojem likova), kratku radnju (najčešće razgovor) a vrijeme i prostor su uglavnom nepoznati. Sukob je njezino ključno obilježje. Basna je bliska poslovicama, ali za razliku od njih, uvijek ima neku određenu priču kojom ilustrira svoju poruku (Brešić, 2014:5-11).

Basna je posebna i zato što je određena alegorijskim značenjem, jednostavnošću i sažetošću fabule, ima komičan ton koji često poprima satirično-ironična obilježja. U basnama ima najviše konkretnih elemenata, a najmanje fantastičnih. To znači da se bitno razlikuje od npr. bajke u kojoj slikovno mišljenje prevladava u apstraktnim predodžbama, a ne u stvarnim kao kod basne. Niti likovi niti događaji nisu detaljno opisani, iznosi se samo suština događanja. Kroz stoljeća, ljudi su često svoja životna iskustva, svoje napore i patnje „stavljali na papir“ pa je iz tog razloga mudrost u njima duboka i svezremenska (Prodan, 2003:15-21).

Zbog svoje kratkoće, basne se čine jednostavnima, ali su, ustvari, vrlo složene jer u relativno malo riječi nose apstraktnu ideju. Priča u basni je obično duža, a pouka kraća. Pouka je obično izrečena na kraju, ali može biti izrečena i na samom početku kao uvod. Ponekad nije niti iskazana riječima, ali se jasno može iščitati iz priče (Težak, 1997:5).

Način izražavanja u basnama je prije svega dijaloški i kako nema suvišnog opisa likova i situacija, tako se i radnja gradi na kratkoći i jasnoći kako bi omogućila čitatelju da na osnovi tih najnužnijih podataka zamišlja i izgrađuje likove u svojoj mašti, njihove sudbine i sl. Važna karakteristika basne je i ta što je ona pojačana humorom, često i ironijom, pa je stoga i zanimljivija. Dijalog u basni temelji se na sukobu među likovima. Karakteristika basne je i to da ona na satiričan način prikazuje ljudsko ponašanje, ismijava ljudske nedostatke i mane te pojave u društvu. Mnogi basnu često nazivaju „mala komedija“. Ona prikazuje neke ljudske osobine, dobre i nepoželjne. Pouka je bitni element basne. Jezik basne je jednostavan i razumljiv. Kako je basna kratka priča, najčešće u jednoj epizodi, zasniva se na jednoj ideji. U njoj se prikazuje jedan događaj ili situacija ali može sadržavati i do tri međusobno povezana događaja. Važnost basni nije u prikazivanju složenih zbivanja i radnji, već je u prikazima ljudskih karaktera te su iz tog razloga pretežno kratke. U basnama nema opisa kako netko izgleda ili što radi, nego svaki lik izgovara one riječi i misli koje su njemu svojstvene. Građene su na principu ogledala jer nam je uvijek lakše uočiti mane i pogrešne postupke ako ih vidimo kod drugih, a ne kod nas samih. Može biti pisana u prozi ili stihu. Matičević (1997) tvrdi da je za basnu karakteristično da su najveći basnopisci ipak pisali u stihu.

Basna je kompozicijski sastavljena od dva dijela, a to su: *fabula* (neki događaj) u kojem se najčešće pojavljuju životinje i *moral* (pouka koja se iščitava ili proizlazi iz basne, može biti na početku ili na kraju basne, a izriče ju lik u fabuli). S druge strane,

mogu se zajedno postaviti i dvije slične fabule iz kojih se onda uspoređivanjem lako može izvući pouka. Važno je da pouka bude nenametljivo iskazana, ali zbog toga mora biti življe ispričana (Crnković, 1984).

Najbitnije i najstarije obilježje basne je to da se upozori na općeljudske karakteristike, ponašanja ili odnose među ljudima i da se ti odnosi, karakteristike i ponašanja označe kao pozitivni ili negativni (Zima, 2001:178). Prema Težak (1997), basna je često pesimistična jer se u nekima od njih pokazuje da je borba protiv zla nemoguća i da zlo često pobjeđuje nad dobrim.

2.4. Teme i likovi u basnama

Među glavnim likovima u basnama su većinom životinje koje su dinamične i stalno u nekoj akciji. U njima one poprimaju ljudske osobine, tj. predstavljaju različite karaktere i tipove ljudi. Učestaliji likovi prikazuju osobine koje se najčešće spominju, npr. lav je hrabri vladar, zec je plašljiv i naivan, mrav je marljiv, lisica je mudra i lukava, vuk je proždrljiv itd. Osim životinja, likovi u basnama mogu biti i ljudi, biljke, stvari i pojave. Likove možemo s jedne strane okarakterizirati kao lijene, lukave, zle, glupe, prepredene a s druge strane, njima se kroz radnju u basni suprotstavljaju pametni, sposobni, dobri, poštenu i marljivi likovi. Životinje se zbog svoje ćudi i naravi povezuju uz slične tipove ljudi različitih zvanja i pozicija u društvu (Lagumdžija, 2000:23-24), ali te osobine koje se pridaju pojedinim životinjama ne moraju biti nužno povezane s tom životinjom u prirodi (Hameršak, Zima, 2015:328). Stoga je *egoizam* likova, mjerilo stvari u basnama (Botica, 1995). U takvoj se basni u formi dijaloga razvija sukob kao u nekoj drami u kojoj pobjeđuje jači, a slabiji uvijek gubi, pa iz tog razloga dolazi do tragičnosti koju niti humor ne može ublažiti (Brešić, 2014).

Basne obiluju općeljudskim i bezvremenskim vrijednostima i temama. Svaki novi basnopolisac nekako poseže za istim ili sličnim motivima starijih basnopolisaca, ali ih prilagođava mjestu i vremenu u kojem živi i stvara. Obično se iznosi jedan događaj u kojem se u potpunosti otkrivaju osnovne karakterne crte likova. Sablić Tomić (2003) tvrdi da se basne mogu podijeliti u dvije vrste prema svojim sličnostima. Prvoj skupini pripadaju basne u kojima se govori o poželjnim i nepoželjnim ljudskim osobinama i situacijama koje se svakodnevno događaju, a drugoj skupini pripadaju

basne koje govore o konkretnim društvenim odnosima i staležima, odnosno kako bi se ljudi trebali odnositi jedni prema drugima da bi se poboljšali odnosi u društvu. Tako su loše osobine često opisane podrugljivo i ismijavaju se, kao npr. hvalisavost, sebičnost, zavist, lijenost itd.

Bez obzira gdje je nastala, basna je bila odraz misli i ideja koja su zaokupljala čovječanstvo i to neovisno o vjerskoj ili nacionalnoj pripadnosti te boji kože. Iz tog razloga u basni se pojavljuju univerzalni motivi koji se prenose od jednog naroda do drugog te se mogu naći u različitim sredinama. Tako likovi u basnama postaju opći simboli koji govore univerzalnim jezikom, a to je jezik istine i pravde.

2.5. Odgojna vrijednost basne

Neki smatraju da basne nisu namijenjene djeci pa tako nisu niti pogodne kao dječje štivo, drugi smatraju da su vrlo korisne i poučne, dok treći misle da mogu ući u dječju lektiru, ali treba među njima napraviti dobar izbor, kako basni tako i njihovih autora. Neki književnici smatraju da se npr. djeci nikako ne bi smjele čitati La Fontaineove basne jer u njima progovara bogato životno iskustvo čovjeka, prožete su ironijom i gorčinom, a dijete te pojmove ne razumije, odnosno, još uvijek nema takvog životnog iskustva. Ali La Fontaine zapravo i nije pisao za djecu jer nije poznao njihovu psihu, već je pisao za odrasle. Crnković svoju prednost čitanja basni djeci daje Krilovljevim basnama koje, iako ukazuju na zlo i na sve ono što je naopako, ne pokazuju gubitak vjere u život pa su zato i pogodnije za školski uzrast. Razna istraživanja su pokazala da interpretacija basne u školi ima veliko odgojno značenje jer daje djetetu vrlo bogat materijal za njegov emocionalni razvoj, razvijanje moralnih sposobnosti te etičko oblikovanje ličnosti djeteta (Lagumdžija, 1990:229-231).

Brešić (2014) smatra da se, uz moralnu i pedagošku stranu, u basni krije i filozofska, socijalna i kulturološka dimenzija. Stoga je ona primjenjiva i u svakodnevnom životu i to u obitelji, odgojno-obrazovnim institucijama pa sve do akademskih rasprava, političkih i vjerskih propovjedi. Poznato je da veliki govornici,

lideri, često koriste basne u svojim govorima. Zima (2001:179), tvrdi da je najbitnije da basna poučava čitatelje društvenim odnosima i ponašanju.

Prema Lagumdžiji (2000:26-28), mnogi pedagozi smatraju da basna ima veliku odgojno-obrazovnu vrijednost jer se dijete s njom susreće već i prije prvog razreda osnovne škole te ga ona prati kroz cijelo osnovnoškolsko obrazovanje. Ali, s druge se strane postavlja pitanje je li ona zbog svoje apstraktnosti primjerena djeci mlađe dobi, mogu li je djeca shvatiti, kako je doživljavaju te na koji način je najbolje iskoristiti njen sadržaj. Razlozi zbog kojih basna može poslužiti kao pedagoško sredstvo u radu s djecom su: da djeca zbog svoje dobi bolje prihvaćaju kratka književna djela, da vole životinje jer one pobuđuju njihov interes, zbog toga jer je basna zanimljiva i dinamična, jezik basne je razumljiv i jednostavan te svaka basna u sebi nosi neku poruku, a tu se krije njezina odgojna vrijednost. Nadalje, Lagumdžija zaključuje da ako basnu znamo na najbolji način upotrijebiti tako da bude korisna djetetu i učiniti ju bliskom njegovu doživljavanju, ona može imati veliku odgojnu ulogu u životu djeteta, te iako basne nisu prvenstveno stvarane za djecu, iste se mogu koristiti u različite odgojno-obrazovne svrhe te na različite načine.

Zbog svoje utvrđene odgojne vrijednosti i poučavateljskog duha, basne imaju svoju nezamjenjivu ulogu u razvoju ličnosti djeteta, a to rezultira sposobnošću samostalnog učenja, djelovanja i upravljanja vlastitom budućnošću. Zato je važno ukazati na njihovu ulogu i značaj. Ukoliko basna može zadržati čitateljevu pozornost zanimljivom fabulom, a uz to ga i poučiti nečemu, tada je dostojna svoga opisa i naziva.

2.6. Razumijevanje basne

Istina je kako razumijevanje basne nije uvijek lako, pogotovo mlađem uzrastu djece. Oni ne mogu uvijek dokučiti pouku, posebice zbog činjenice da basna nije uvijek primjerena njihovoj dobi. Basne nisu pisane za djecu jer se u njima prikazuju mudrosti i životna iskustva odraslih ljudi u kojima nerijetko prevladavaju gorčina i očaj. Često su pesimistične, a takva slika svijeta nije bliska djeci. Od učenika se npr. traži da aktivno sudjeluju u slušanju onoga što se čita, da zamijete osobine likova, da uoče zaključak basne u obliku poruke, te da zamijete pripisivanje ljudskih osobina

drugim živim bićima i stvarima. Zato je potrebno kod djece potaknuti razmišljanje i aktivno sudjelovanje u recepciji basne. Kod njene interpretacije, djeca najprije shvaćaju pouku basne jer povezuju ponašanje neke životinje s ljudskim osobinama. Tako će npr. lisicu interpretirati kao lukavu i prepredenu, vuka kao krvoločnog i zločestog, lava kao snažnog i nezavisnog, gusku kao glupu, dok će s druge strane neke ostale životinje kao npr. magarca, interpretirati kao dobrog i radišnog, konja i psa kao vjernog prijatelja, mrava kao marljivog itd. Djeca od najranije dobi preko raznih priča ili bajki nauče razlikovati dobro od lošeg te polako shvaćaju da u središtu basni ne stoji čovjek kao takav, već životinja koja predstavlja ljudsko ponašanje. Na taj način djeca spoznaju da svaka basna ima pouku koja je primjenjiva u svakodnevnom životu.

Težak (1997) također smatra da, tek kad dijete nauči pojmove poput dobrote, marljivosti, hrabrosti, poštenja i slično, ono može dublje ući u vrijednost basni, a za to je ipak potreban određeni kognitivni razvoj djeteta, odnosno za takvu se sposobnost moraju pričekati viši razredi osnovne škole i određeno životno iskustvo jer će tek tada učenici početi uživati u svim blagodatima koje basna pruža. Ali ne može se ni obezvrijediti shvaćanje basni kod djece mlađe dobi, odnosno vrtićkog uzrasta, jer i tada se djeca mogu kvalitetno posvetiti basni, u skladu sa svojim mogućnostima, kao i na svakom drugom polju. Basne bi u tom slučaju trebalo prilagoditi uzrastu djeteta, a to znači da bi trebale biti kratke jer se dijete ne može usredotočiti na dulje tekstove, trebale bi biti jednostavne – sa dva do tri lika i to po mogućnosti životinjska te zadnje, trebale bi imati dramski karakter kako bi ih se moglo pretvoriti u igrokaze koje djeca jako vole. Tako je npr. Težak (1997:13) navela i primjer basne koju je napisao učenik trećeg razreda osnovne škole, a iz kojeg je razvidno da i djeca tog uzrasta mogu kvalitetno shvatiti bit, odnosno pouku basne.

Iz navedenoga proizlazi da je basna primjerenija školskoj djeci, kada počinju svjesnije opažati i razumijevati svijet oko sebe. Basna svojom jednostavnošću i živopisnim likovima te komičnim događajima itekako privlači dječju pažnju a rezultat toga je da djeca mogu dobiti i spoznati neke životne istine i pouke (Vlah, 2017).

Dijete može razumjeti basnu tako da se uživi u njen događaj, da se poistovjeti s likovima, da ocijeni njihove postupke i da zna razliku između dobrog i lošeg postupanja. Razumjeti basnu podrazumijeva shvaćanje autorove poruke, budući se radi o alegorijama. Da bi dijete pravilno razumjelo basnu mora najprije ocijeniti neki

određeni postupak u basni da bi došlo do zaključka koji vrijedi za sve slične situacije (Lagumdžija, 2000).

Za razumijevanje basne pa tako i alegorije, bitno je uočiti njezino eksplicitno i implicitno značenje. Na eksplicitnoj razini, basna je priča o životinjama, dok je na implicitnoj – o ljudima i društvu (Blažetin, 2003). Da bi čitatelj mogao razumjeti basnu, on mora biti načitan, imati naviku shvaćanja književnog djela, sposobnost asociiranja i apstrahiranja, a te će različite sposobnosti kod čitatelja potaknuti vješto nastavnikovo vođenje (Lagumdžija, 1990:231). Otčitavati basnu znači otčitavati ljudska svojstva, a najčešće su istaknuta ona loša. Otuda proizlazi njezina poučnost, istinitost i životna uporabljivost što ju čini aktualnom kroz cijelu ljudsku povijest (Kekez, 1998).

2.7. Utjecaj basne na dijete

Djeca vole basne zbog njihove kratkoće i zato što se u njima pojavljuju životinje koje ih nasmijavaju, a djeca jako uživaju u tome. Basna je veoma poučna jer na kraju ima pouku koja proizlazi iz sudbine njezinih likova. Svi likovi koji se kroz basnu ponašaju loše, na kraju i završe loše, a oni koji su kroz priču bili dobri i uzorni, na kraju im slijedi nekakva nagrada, u krajnjem slučaju, barem moralna. Basne pozitivno utječu na djecu zato što prikazuju situacije iz svakodnevnog života, iako su likovi životinje. Basnama dijete može spoznati s kakvim se problemima, osobama i situacijama može susresti u životu. Može se poistovjetiti s nekim postojećim situacijama ili naučiti pouku za neke nove. Tako će dijete naučiti kako i u kojoj situaciji postupati na primjeren način, kako je dobro pomagati drugima i da će možda i njima pomoć nekad biti potrebna. Svaki lik u basni utjelovljuje određenu tipičnu crtu (naivnost, ograničenost, lukavost, okrutnost, bahatost i sl.). Tako će svojim poukama basna utjecati na socijalno oblikovanje djetetove ličnosti, kao i na razvoj i spoznavanje moralnih životnih vrijednosti, bit će poticaj u njihovom kreativnom izražavanju jer svojom jednostavnošću, živopisnim likovima, scenama i komikom itekako privlači njihovu pažnju.

Crnković (1984) smatra da basne nisu ni najmanje pisane za djecu jer u njima ima vrlo često očaja i gorčine, a taj osjećaj djeca ne poznaju. U njima je na slikovit način prikazan svijet i iskustvo odraslih ljudi. Stoga nastavnik, odgojitelj ili neka odrasla osoba mora napraviti izbor pogodnih basni za djecu, sve kako bi djetetu u ruke dospjela moralna basna, a ne neka koja će mu stvoriti osjećaj da borba protiv zla nema nikakva smisla.

3. STATUS BASNE U DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Prema povijesnim podacima, basna se najprije koristila u školama kako bi pomagala učiteljima u obrazovanju djece, tj. bila je prikladno štivo za pouku i prosvjetu, vrlo prikladna za odgoj djece i mladeži, a njome su se služili i pjesnici kao pjesničkim ukrasom (Kasumović, 1913).

Može se reći da basne čine važan dio dječje književnosti, ali se u školskim udžbenicima više govori o svjetskim basnama, a manje o hrvatskim. Još od najstarijih vremena, odrasli su djeci pričali basne, mada one u početku nisu bile stvarane za djecu. Iz tog se razloga vjerojatno počelo shvaćati kako basna pripada dječjoj književnosti te se ona na neki način održala u dječjoj literaturi više kao neka kratka zanimljiva priča o životinjama. Iako dijete u potpunosti ne shvaća značenje basne, ona mu je privlačna zbog svoje kratkoće budući da ne može dugo zadržati svoju pažnju na duljim tekstovima. Također mu je zanimljiva i zbog svoje jednostavnosti te zato što ima dramski karakter i tu djeca mogu razvijati svoju maštu pretvaranjem basne u igrokaz.

Brojna istraživanja su pokazala da je djetetu od sedam godina teško shvatiti basnu, odnosno njezinu vrijednost i slojeviti značaj. Međutim, djeca će brže shvatiti basnu u kojoj su junaci bliski dječjem svijetu, odnosno, dok je njezina fabula zanimljiva te odgovara dječjim zapažanjima i shvaćanjima. Stoga će takve basne brže ući u književnost za mlade, odnosno, bit će pogodne za djecu školske dobi, a primjer za to su npr. basne kao *Vuk i janje*, *Lav i magarac* i slično (Lagumdžija, 1990:231). Kako basna pruža mnogo mogućnosti u svrhu obrazovanja, razvoja osobnih stavova i sposobnosti (kreativnosti, razvoj rječnika, pamćenja), razvoj samopoštovanja, odnosno sposobnosti važnih za sam život, ona je dobila značajno mjesto u dječjoj književnosti (Peko, Munjiza, 166-171).

4. NAJPOZNATIJI SVJETSKI BASNOPISCI I NJIHOVA DJELA

4.1. Ezop, 6. st. prije nove ere

Ezop je, prema legendi, bio grčki književnik i rob koji je živio u 6. stoljeću prije Krista na otoku Samu. O Ezopu nema pouzdanih povijesnih podataka, legenda kaže da je izgledom bio nakazan, grbav, imao je tupasti nos, šiljatu lubanju, debele usne i crnu put. Kako je mnogo putovao Istokom, jednom prilikom zaglavio je u grčkom delfijskom proročištu gdje su ga na kraju ubili jer je bio optužen da je ukrao blago boga Apolona (Dukat, 200:6). Pripisuje mu se zbornik od 426 basni (Hrvatski *Opći Leksikon*, 1996:258). Taj je zbornik sačuvan pod imenom *Zbornik Ezopovih basana* - grčki: *Aisopeion mython synagoge* (Brešić, 2014:6). Ta zbirka basni koja je došla i do nas, sastoji se od više raznih izvora i rukopisa budući su neke basne u njoj navedene u više verzija. Stoga, nisu sve mogle potjecati od Ezopa jer se u nekima pojavljuju povijesna lica koja nisu živjela u ono vrijeme za koje se pretpostavlja da je Ezop živio. Vjerojatno je jezgra Ezopova, ali s vremenom su joj dodavane nove priče. Sve priče odlikuje jednostavna naracija, životne mudrosti i humor prekriven pesimizmom što je karakteristično za grčki duh (Dukat, 2000:6-7).

Kroz povijest je Ezop bio jako uvažavan te su ga prozvali tvorcem i ocem basni. Bio je mudar čovjek jer je od nepismena roba postao prijatelj lidskom kralju Krezu. Svojim basnama stekao je svjetsku slavu, te kako je bio nepismen, tekstove nije zapisivao, već ih je usmeno pripovijedao kao tekst u prozi (Kekez, 1998:9). Sve one basne koje je Ezop pričao i pripovijedao postale su narodna svojina (Crnković, 1984:170), a širile su se na sve strane svijeta, iz naraštaja u naraštaj (Lagumdžija, 2000:15-16).

Osnovno obilježje tih basni je njihova kratkoća i prozni oblik. Neke basne u originalu imaju na kraju kratku pouku, a neke je i nemaju pa je čitatelj mora sam shvatiti i iščitati. Ezop neke životinje u svojim basnama ne prikazuje na isti način, ne klišeizira ih kao kasniji basnopisci. Npr. u basni *Magarac i cvrčci*, magarca prikazuje kao glupana a u nekim drugim basnama, npr. *Magarac i vuk*, magarca prikazuje kao spretnog ili hrabrog (Težak, 1997:6). Kako se Ezop u svojim basnama ne koristi isključivo životinjskim likovima, već i likovima nekih apstraktnih pojava ili osobina,

upravo nam ta raznolikost likova dokazuje da je u basnama ipak najvažnija njihova poučnost i dramska struktura (Zima, 2001:187).

4.2. Jean de La Fontaine, 17. st., Francuska

Jean de La Fontaine (1621. -1695.), rođen je u gradiću Chateau-Thierry u Francuskoj u činovničkoj obitelji. Završio je studij bogoslovije i prava te radio i posao nadzornika u šumarstvu. Ipak, shvatio je da mu svi ti poslovi ne odgovaraju te je u svojim dvadesetima spoznao da ima književne ambicije i počeo je pisati. Bio je rado viđen gost u cijenjenim književnim salonima u Parizu gdje su se sastajali publicisti, pisci, umjetnici i znanstvenici. Tamo je u razgovoru i čitanju književnih ostvarenja provodio mnogo vremena. Godine 1663. primljen je u Francusku akademiju. Bio je vrlo plodan pisac koji je pisao drame, pjesme, priče u stihovima, ali ono što ga je proslavilo, to su basne (Zima, 2001:188-189).

Isticao se slobodarskim idejama, a u pjesmama je pokazivao osjećaj za prirodu. Objavio je 12 knjiga koje sadrže više od dvije stotine basni. Prvih šest knjiga svojih basni objavio je 1668. godine pod nazivom *Ezopove basne koje je La Fontaine stavio u stihove*. Iz toga bi naslova proizlazilo da je La Fontaine samo prepjevao Ezopove basne ali je on, kao i ostali basnopisci, crpio i iz drugih izvora (Crnković, 1984:170-171), te staru basnu pripovijeda na nov, svjež i originalan način (Lagumdžija, 2000:17).

Zima (2001) navodi da je teme za svoje basne La Fontaine uzimao dijelom u istočnjačkoj i ezopovskoj tradiciji i stavljao je naglasak na pouku basne. U njegovim basnama nema satiričnog tona, mada u mnogim basnama možemo prepoznati kakvi su bili društveni odnosi tog vremena. Znači, La Fontaineu je najveća težnja bila da propituje međuljudske odnose, moral i tipove ljudskog ponašanja. Njegovi likovi u basnama su čvrsti, odnosno svaka životinja predstavlja neki tip ljudskog ponašanja. U tome je sva vrijednost njegovih basni, tj. u čvrsto određenoj strukturi basne jer je uspio kod svojih životinja zadržati njihovu životinjsku prirodu a da likovi ipak budu zanimljivi. (Zima, 2001:188-189). U La Fontaineovim se basnama može zapaziti ekspozicija, intriga i rasplet dok je moral izrečen sa dva do četiri stiha (Crnković, 1984:171).

Prema Crnković i Težak (2002:43-44), od svih knjiga koje su izašle u 17. stoljeću, najveći domet postigle su upravo njegove basne jer je stvorio svoj tip basne u stihu, s kratkom i jasnom poukom, priča je bila živahna i postavljena kao mala drama sa radnjom, dijalogom i suprotstavljenim karakterima. „La Fontaineove su basne sjajne minijaturene dramske situacije, a njihova muzikalnost i stihotvorno umijeće svrstavaju ih u sam vrh francuske književnosti“ (Zima, 2001:188-189).

Crnković i Težak (2002:43-44), nadalje smatraju da La Fontaine nije pisao za djecu, ali su ona svejedno rado slušala i čitala njegove basne. Svoju posljednju, dvanaestu knjigu basni izdao je tek 1694. godine. Basne su tada postigle jako veliki uspjeh te su napokon bile priznate kao pogodno štivo za djecu. Svojim basnama htio je razotkriti taštinu, okrutnost i drskost vladajuće klase te ju poniziti pred „malim“ ljudima. On se ustvari usudio otvoreno izreći ono o čemu su svi drugi pisci šutjeli.

4.3. Gotthold Ephraim Lessing, 18. st., Njemačka

Gotthold Ephraim Lessing, njemački književnik, teoretičar umjetnosti i kazališni kritičar, rođen je 22. siječnja 1729. godine u Kamenzu (Njemačka) a umro 15. veljače 1781. godine u Braunschweigu. Potječe iz tradicionalne patrijarhalne obitelji u kojoj je otac bio pastor. Bio je začetnik građanske književnosti i predstavnik europskog prosvjetiteljstva. Borio se protiv predrasuda, za humanizam i toleranciju. Nakon što je završio studij teologije, svoju književnu karijeru započeo je 1748. godine vrlo uspješim djelom pod nazivom *Mladi učenjak* (komedija) pa je stekao i naziv njemačkog Molierea (Lessing, Gotthold Ephraim, 2017).

Poput La Fontainea, pisao je kritike, drame, pjesme i rasprave, ali je za razliku od njega, cijenjeniji kao autor teoretskih i dramskih tekstova nego kao basnopisac. Uvijek se zalagao pravdu, ravnopravnost ljudi i kritizirao društvenu situaciju svog vremena. Uzdižao je francuske umjetnike, prezirao je svoj materinji jezik jer ga je smatrao barbarskim. Iako je bio cijenjeni književnik, često se sukobljavao s drugim misliocima pa se tako jednom prilikom posvađao s kraljevim štićenikom Voltaireom te je pred kraj života živio u siromaštvu. Zbog toga je u njegovom rodnom gradu ostala izreka: „siromašan kao Lessing.“ (Težak, 1997:8-9).

Njegove su basne pisane u prozi, vrlo su kratke i u njima obrađuje ezopovske teme i motive, ali također sastavlja i originalne basne (Zima, 2001:190-191). Fabula je ispričana vješto, dijalozi su živahni dok moral proizlazi iz priče, ali nije izrečen posebnim riječima (Crnković, 1984:171). Lessing u svojim basnama uvijek navodi pouku koja se odnosi na njegove stavove i iskustva u vezi društvene situacije u njegovo vrijeme. Ta je pouka često drukčija nego u izvornim basnama. Osnovna intonacija u njegovim basnama je prije socijalno-kritična nego satirična te se one mogu opisati kao blage, uz opomenu ljudskom ponašanju (Zima, 2001:190-191). Njegovo ime postaje sinonim za duh prosvjetiteljske epohe jer su njegova djela obilježila vjeru u napredak čovječanstva, a sve kroz humanizam i toleranciju.

Najpoznatija Lessingova djela su: *Basne* izdane 1759. godine u kojima raspravlja o značajkama te književne vrste, zatim jednočinka *Philotas* u kojoj spominje Sedmogodišnji rat, fragment drame *Doktor Faust* koja je tiskana 1780. godine, slavna komedija pod nazivom *Minna von Barnhelm (1767. godine)* koja prikazuje razna zbivanja i sukobe između ljubavi i časti, zatim estetska rasprava *Laokoon: o međama likovnih umjetnosti i pjesništva (1766. godine)*, te još mnogo toga. Važno je još spomenuti da je Lessing bio i dramaturg Hamburškoga kazališta te je 1767. godine pokrenuo kritički časopis *Hamburška dramaturgija (Hamburgische Dramaturgie)* u kojem se borio za suvremenu građansku dramu, zatim da se slobodnije prihvati tumačenje Aristotelove *Poetike* a s druge strane, borio se protiv krutih pravila o tri jedinstva grčke tragedije. U toj zbirci stvorio je prvu modernu teoriju drame, zauzimao se za individualnu slobodu izraza dramskih pisaca te je otvorio i put dramama Goethea i Schillera (Lessing, Gotthold Ephraim, 2017).

4.4. Ivan Andrejevič Krilov, 18. st. Rusija

Ivan Andrejevič Krilov poznati je ruski basnopisac, rođen 13. veljače 1768. godine u Moskvi a umro 21. studenog 1844. godine u Sankt Peterburgu (Krilov, Ivan Andrejevič, 2017). Dolazi iz siromašne obitelji u kojoj mu je otac umro vrlo mlad, a majka je bila nepismena. Iz tog razloga počinje rano raditi te se zapošljava najprije

kao službenik, zatim kao novinar u satiričkim časopisima. Zbog oštih istupa protiv visokih činovnika i sudaca, često mu je onemogućavano pisanje (Težak, 1997:9).

Počeo je rano pisati, najprije komedije, tragedije pa i operna libreta. Basne je počeo pisati tek 1805. godine, odnosno, prevodio je La Fontaineove basne na ruski, ali je ubrzo shvatio da mu bolje ide pisanje vlastitih basni u stihovima. Svoju prvu knjigu basni po uzoru na La Fontainea objavio je 1809. godine i s njom postigao izniman uspjeh. Prve tri basne pod nazivom *Razumna nevjesta*, *Hrast i trska* i *Starac i troje mladih* požele su sve pohvale te je basna od tada postala Krilovu dominantna vrsta u daljnjem pisanju. Kao i ostali basnopisci, i Krilov je prerađivao teme i motive Ezopovih basni, ali su njegove vlastite basne bile vrlo cijenjene i stekle su veliku popularnost među čitateljima (Zima: 2001:192). Dvije trećine svojih basni, i to čak 143, napisao je od 1806. do 1818. godine, a do kraja života još preostalih 58 basni. Njegov stil pisanja (forma i motivi, stihovane basne, male drame) su slični kao u La Fontainea, likovi i radnje su u Krilovljevim basnama nekad življi, nekad tromiji, ali je satira nešto jače naglašenija nego kod La Fontainea (Crnković, 1984:172-173). Pisao je u jampskom stihu, u basne unosio razgovorne intonacije i koristio se ruskim pučkim govorom, stoga su se neki dijelovi basni zadržali u narodu kao pučke poslovice i mudrosti (Težak, 1997:10). Jedina razlika između Krilova i La Fontainea je u tome što su Krilovljeve drame prožete ruskim duhom (prikazuju ruski život, isijavaju narodnim duhom te je u tome cijela njihova ljepota i snaga) dok su basne La Fontainea prožete francuskim duhom (Crnković, 1984:172-173).

Pouka je Krilovu vrlo važna te ju nekad stavlja na početak, nekad proizlazi iz samog sadržaja basne, a nekad ju stavlja na sam kraj basne. Kako u svojim basnama govori o nekim važnim pojavama osobnog i društvenog života, povijesnim događajima njegova vremena, o čovjekovom poštenju, Krilov je do dan danas ostao vrlo popularan i obljubljen. Životinje koje spominje u svojim basnama karakteristične su za Rusiju, a to su najčešće: lisica, medvjed, vuk, miš, ovca i mnoge druge (Lagumdžija, 2000:17:18).

5. RAZVOJ BASNE U HRVATSKOJ

Dr. Ivan Kasumović (1913) tvrdi da od svih vrsta narodnih blaga upravo basna najlakše prelazi iz naroda u narod. U našoj najstarijoj književnosti se može jako malo naći o basni, odnosno malo se o njoj zna jer su se pisci jako slabo obazirali na nju. Najprije se koristila u školama kako bi pomagala učiteljima u obrazovanju djece, a njome su se služili i pjesnici kao pjesničkim ukrasom. Prije 18. stoljeća nitko od hrvatskih pisaca nije smatrao vrijednim prevesti zbornik Ezopovih basana, iako im ezopovska basna nije bila sasvim nepoznata, ali se u djelima nekih hrvatskih književnika mogu naći neki tragovi i utjecaji basni. Tako se prije 18. stoljeća spominje bosanski pisac Pavao Posilović koji je u svom djelu *Cvijet od kriposti* naveo da se ta basna „štije u Ižopu“. Ali nije sigurno je li to prijevod ili je to njegova vlastita basna i je li uopće o Ezopu znao nešto više od toga. Tek 18. stoljeće donosi hrvatskoj književnosti prijevode Ezopovih basni, a za to su bili zaslužni Đuro Ferić, Antun Matija Reljković i Dinko Obradović. Basna je navedenim dubrovačko-dalmatinskim književnicima služila tek za pjesnički ukras, odnosno za pomoć pjesničkoj dikciji. Nigdje nije pronađeno da bi netko od tih književnika opisao što je to basna ili da ona krije moralnu pouku u sebi.

Marko Vetranović Čavčić napisao je prvu basnu pod naslovom: *Vuk ovci priko rijeke*, po uzoru na Ezopovu basnu *Vuk i janje*. Druga njegova basna po uzoru na Ezopa ili Fedra dolazi pod naslovom *Pelegrin*, ali Kasumović nije siguran je li to zapravo Vetranovićeva vlastita basna ili prerada već poznate basne.

Zatim, Petar Hektorović u svojem *Ribanju i ribarskom prigovaranju* nije iznio niti jednu basnu ali kao da ih je poznavao. O tome svjedoči ono mjesto u njegovu djelu gdje pripovjeda kako se njegovi ribari nadmudruju. Te „pripovisti“ u kojima, prema njegovim riječima „živinice ričma govore“, jesu baš prave ezopovske basne a to pokazuju Hektorovićeve riječi – da se tih „pripovisti“ dosta „čti do dneva ovoga“.

Nadalje, Niko Domitrović u svojim *Pričicama* također pokazuje stihove u kojima zbija razne pouke te bi se za jednu među njima moglo reći da joj je izvor u ezopovskoj basni, a to je basna o mravu: „Imo bi nauk svak od mrava uzeti, ki ljeti kupi, pak o čem će živjeti“.

Kod pjesnika Dinka Ranjine, nalazi se više tragova ezopovske basne. Npr. u pjesmi *Jednome, ki pjesni Šiškove i Đorine osvajaše* preradio ezopovsku basnu o čavki ili gavranu koju je preradio alegorički, a tu mu je alegoriju dala Ezopova ili Fedrova basna u kojima se također spominje čavka koja se kiti tuđim perjem. Ranjina je u toj pjesmi bliži Ezopovoj nego Fedrovoj basni. Kod Ranjina se nalazi još basni po uzoru na Ezopa i Fedra a to je pjesma u kojoj pripovijeda kako je pastir zimi doveo kući „divjega človjeka“, zatim pjesma *Jednomu, ki s ričima moći velike činjaše, a prikor napokon veliku primi* itd. (Kasumović, 1913).

Mogli bi reći da se početak razvoja basne u Hrvatskoj ogleda u 18. stoljeću i to u prvim prijevodima i preradama basni, a za koje su zaslužni i ovi autori:

Antun Matija Reljković (1722. – 1798.) prevodi basne iz *Pančatantre* te Ezopove i Fedrove basne. Prijevod Ezopovih basni objavljen je pod naslovom *Esopove fabule za slavonsku u skulu hodeću dicu sastavljene* i to posmrtno 1804. godine.

Dubrovački književnik Đuro Ferić (1739. – 1820.) je 1794. godine objavio basne na latinskom jeziku pod naslovom *Fabule ab illyricis adagiis desumptae*, zatim ih je prevodio na hrvatski jezik. Basne su pisane po uzoru na Ezopa, ali u njima objašnjava hrvatske poslovice, a 1813. godine objavljuje i prijevod Fedrovih basni na hrvatski jezik.

Nadalje, Ignacije Čivić Rohrski (1804. – 1863.) preveo je i preradio u proznom obliku s latinskog, francuskog i njemačkog jezika, šest svezaka pod naslovom *Basne i kratke pripovijesti*, a objavljivao ih je od 1844. do 1847. godine (Hrvatska književna enciklopedija I, 2010:121).

Ivan Filipović (1823. – 1895.) je Ezopovim basnama dodavao stihovanu pouku i prepričavao fabulu basne u prozi. Objavljivao ih je 1867. godine u dječjem časopisu „Bosiljak“ pod nazivom *Ezopove basne*.

Tomislav Ivkanec (1844. – 1912.) je također prerađivao Ezopove basne te je izdao i knjigu *Izabrane basne* i to u dva dijela: prvi dio 1881.godine, a drugi dio 1903. godine (Težak, 1997:10-12).

Rikard Katalinić Jeretov zvan „Barba Rike“ (1869. – 1954.) je u svoje doba bio dosta popularan dječji pisac, a male priče i basne pod nazivom *Djeci i omladini* iz života svojih dragih Istrana objavljene su posmrtno u knjizi 1955. godine (Hrvatska književna enciklopedija I, 2010:121).

Ivana Brlić-Mažuranić (1874. – 1938.) naša je najpoznatija autorica raznih priča, basni, pripovjedaka. Iako je svoju slavu stekla drugim žanrovima, manje je poznato

da je pisala i basne koje su objavljivane u raznim časopisima, zbornicima i časopisima, a prvi su put objavljene u knjizi posthumno 1943. godine u zbirci pod nazivom *Basne i bajke*. Poput ostalih basnopisaca i Ivana Brlić-Mažuranić posuđuje Ezopove motive, ali piše u vezanim stihovima kao La Fontaine i Krilov i dopunjuje ih dojmljivim opisima prostora i krajolika, opsežnijom karakterizacijom likova, naglašavajući dramske elemente: uvod, zaplet, vrhunac i rasplet.

Gustav Krklec (1899. – 1977.) je uz mnoštvo knjiga poezije i proze, 1952. godine objavio i basne koje su postale vrlo popularne kod mlađe populacije, a to su *Telegrafske basne*. Prozvaao ih je telegrafske jer niti jedna ne sadrži više od četiri stiha (katreni s dva rimovana dvostiha). No, Krklecu nije bitna moralna lekcija odnosno čvrsta pouka, već ismijavanje ljudskih mana.

Vlado Halovanić (1951.) je pisao po uzoru na Krkleca, njegove su basne također najčešće katreni od dva dvostiha. Basne je prvi put izdao u knjizi 1983. godine, a zatim u slikovnici 1994. godine. On u svojim basnama razvija igru i humor, a poučnost često zanemaruje (Težak, 1997:10-12).

Basne su se u Hrvatskoj najviše pisale u drugoj polovici 19. stoljeća jer se tada počinje intenzivnije razvijati dječja književnost, a sve zbog svoje didaktičke vrijednosti i poučnosti pa su se iz tog razloga činile prikladnom lektinom za djecu. Ni jedan hrvatski basnopisac nije postao svjetski poznat, a oni čija imena nešto znače u hrvatskoj književnosti, pamtili su se više po nekim drugim djelima nego po basnama. Ne bi trebalo omalovažavati sve te basnospisce jer su basne preuzimali i preuređivali od starijih basnopisaca. Naime, i svjetski basnospisci preuzimali su basne od starijih basnopisaca i jako su rijetko izmišljali svoje sadržaje basni. Znači, za sve basnospisce možemo reći da su „pokradali“ stare motive iz basni, samo što su ih mijenjali u skladu s kulturom, vremenom i društvom u kojem su ti pisci živjeli (Težak, 2003:87-88).

Istina je da se basna kod nas nije ni približno gajila kao kod Grka ili nekih drugih naroda te je u odnosu na druge vrste narodnog blaga, dosta slabo zastupljena. To se može utvrditi uvidom u zbornike narodnog blaga u kojima možemo naći vrlo malo basni (Lagumdžija, 2000:18).

6. HRVATSKI BASNOPISCI I NJIHOVA DJELA

6.1. Ivan Filipović

Ivan Filipović bio je poznati hrvatski pedagog, pjesnik i prozaist, rođen 24. lipnja 1823. godine u Velikoj Kopanici, a umro 28. listopada 1895. godine u Zagrebu. Gimnaziju je završio u Vinkovcima a učiteljski tečaj u Srijemskoj Mitrovici. Kao učitelj je radio u mnogim gradovima: Novoj Gradiški, Vinkovcima, Požegi i Zagrebu (Hrvatska književna enciklopedija I, 2010:532-533).

Bio je borac za slobodu, pokretač i osnivač učiteljskih udruga, urednik časopisa, listova i knjiga za učitelje, djecu i mladež, pisao je čitanke, početnice i još puno toga. Osuđen je na šest mjeseci zatvora zbog domoljubne pjesme *Domorodna utjeha*, koja je 1852. godine objavljena u *Nevenu* jer se pobunio protiv vlasti. Godine 1895. pokrenuo je *Pedagogijsku enciklopediju*. Dobio je i državnu nagradu Republike Hrvatske za osobite zasluge u školstvu, pedagogiji i općenito u odgoju, a koja nosi njegovo ime (Filipović, Ivan, 2017).

Filipović je bio organizator hrvatskog učiteljstva u borbi protiv crkvenog nadzora nad školama i nacionalnog ugnjetavanja (Enciklopedija leksikografskog zavoda II, 1967:381), te jedan od osnivača Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora, 1871. godine, Saveza hrvatskih učiteljskih društava, 1886. godine i mnogo drugih ustanova i udruga (Enciklopedija, 2005:233).

Knjižica Ivana Filipovića pod nazivom *Mali tobolac raznog cvjetja za dobru i pomnijvu mladež* koja je objavljena 1850. godine, označila je formalni početak hrvatske dječje književnosti. Ta knjižica, uz prijevode i prerade, sadrži i pjesme koje je Ivan Filipović sam napisao. Filipović izdaje i prvi dječji časopis *Bosiljak* (1864. godine) i to uz pomoć velikog broja suradnika, najviše iz redova učitelja koji su bili promicatelji dječje književnosti. *Bosiljak* je izlazio oko četiri godine i to dvaput mjesečno. Nadalje, zalagao se za otvaranje i opremanje školskih knjižnica koje su imale veliki značaj za razvoj dječje književnosti, napisao je prve dječje pjesme koje su imale moralističko-didaktičnu narav, uveo je biografije, pokušao pisati priče i pripovijetke, bio je i prvi kritičar hrvatske dječje književnosti, promicao je dječju književnost u školama, prerađivao i prevodio sa stranih jezika i još mnogo toga. Smatrao je da se u dječjoj književnosti mora brižljivo paziti na interese djece i sva

djela prilagođavati njihovoj dobi stoga navodi kako: „slog treba da bude djetinski, tj. prema djetinskoj dobi i shvatljivosti, ali ne djetinjast.“ Počeo je surađivati sa nakladnikom Lavoslavom Hartmanom koji mu je 1867. godine izdao prijevod Ezopovih basni (Crnković, Težak, 2002:124-140).

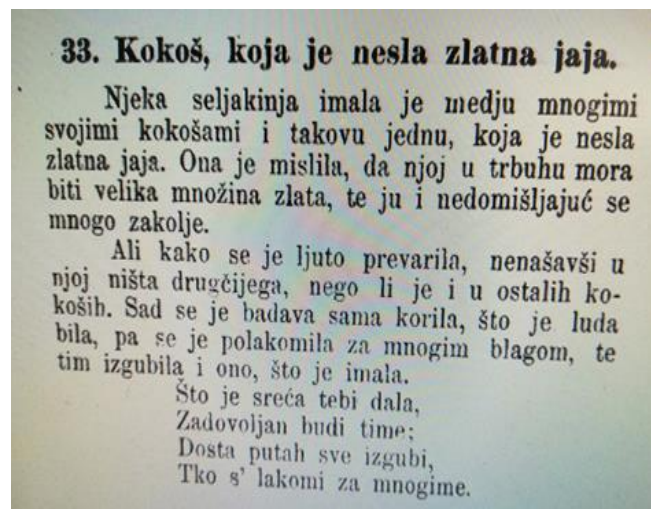
Osim časopisa *Bosiljak*, pokrenuo je, uređivao ili suuredivao više periodika: *Slavonac* (1863), kalendar *Narodna knjiga* (1858-1860), *Hrvatski sokol* (1870), *Prosvjeta* (1872), *Smilje* (1873), *Književna smotra* (1883-1895), radove je objavljivao u *Danici ilirskoj* (1845-1848), *Zori dalmatinskoj* (1845) i još mnogo toga. 1867. godine preveo je Ezopove basne na hrvatski jezik (Pleše, 1998).

Filipovićeve su basne oblikom vrlo slične Ezopovim, tj. kratke su i pisane prozno, jedina je razlika u tome što Filipović pouku stavlja u stihove kako bi bila lakše pamtljiva, efektnija i zvučnija. Također, kod Filipovića nailazimo i na promjene likova (umjesto Zeusa stavlja Boga), ali to nailazimo i kod drugih basnopisaca (Težak, 2003:87-104).

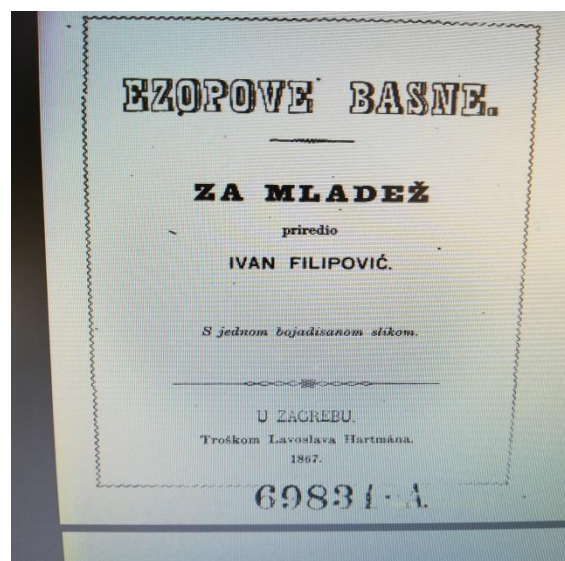
Filipović je, dakle, prevodio Ezopove basne te im davao svoj vlastiti pečat, često bi promijenio naslov basne i svoje viđenje pouke. Tako je npr. Filipovićeve basna *Vuk i ždral* inačica Ezopove basne *Vuk i čaplja*. U toj basni nakon što je vuku zapela ovčja kost u grlu, molio je na sve strane da mu se pomogne i sve su ga životinje odbijale. Jedini koji je bio voljan pomoći mu jest vješti ždral kojemu je vuk obećao da će ga dobro nagraditi. Nakon što ždral to učini, zatraži od vuka što mu je obećano a vuk ga nemilice potjera, vičući za njim da može biti sretan što je iz njegove blizine iznio živu glavu. Vuk je još jednom pokazao svoje osobine od kojih svi bježe te time potvrdio da svoju dlaku može promijeniti i prividno se dobrim prikazati samo da bi dobio ono što želi, ali svoju ćud nikada promijeniti ne može te svatko tko mu se približi neka od njega ništa i ne traži, već samo milost Božju da ga od njega izbavi. Basna *Mačak i miševi* oslikava ljudsku razboritost i mudrost, u ovom slučaju miševa, koji se ne daju da ih lukavi i prijetvorni mačak prevari te basna poručuje da opreza nikad dosta. Basna *Lisica i kip* inačica je Ezopove basne *Lisica i maska* u kojoj se lisica divi predivno izrađenom kipu, a tek što mu se približi primjećuje da ne pokazuje znakove života te uzviče da je šteta što tako lijepa glava nema mozga. Lijepo tijelo dobiva na vrijednosti tek onda kada shvatimo da u njemu leži isto tako lijep i razuman duh. Nije bitno samo ono što nas krase izvana, već je mnogo vrijednije ono što nosimo u sebi i što nas čini ljudima. *Kokoš, koja je nesla zlatna jaja* oslikava ljudsku nezahvalnost i pohlepu utoliko što seljakinja nije znala

cijeniti to što joj samo taj jedna među mnogim njezinim kokošima nese zlatna jaja. Tek kad ju je zaklala, vidjela je da u njoj nema ništa drukčije te je izgubila i ono što je imala. Čovjek valja biti zahvalan na onome što ima jer bi ga lakomost mogla koštati.

Slika 1. Basna „Kokoš koja je nesla zlatna jaja“ iz knjige *Ezopove basne. Za mladež* priredio Ivan Filipović, (1867:23-24.)

Slika 2. Naslovnica knjige *Ezopove basne. Za mladež* Priredio Ivan Filipović (1867.), „troškom“ Lavoslava Hartmana

Slike 1. i 2. preuzete sa:

<https://books.google.hr/books?id=OXGbEwUYMhUC&pg=PA1&dq=filipovi%C4%87eve+basne&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKEwi3I92ZuLvXAhWS-KQKH5SCNsQ6AEIJTAA#v=onepage&q=filipovi%C4%87eve%20basne&f=false>,
(pristupljeno 13.11.2017.).

6.2. Rikard Katalinić Jeretov

Rikard Katalinić Jeretov, zvani „Barba Rike“, „Veljko Jeretov“, „Primorac“, „Joja Jatagan“, „Čika Jatagan“ i „Dragan Zoranić“, rođen je 08. siječnja 1869. godine u Volosku kraj Opatije, a umro 29. rujna 1954. godine u Splitu. Bio je pjesnik, pisac za djecu, prozaist i prevoditelj. Na mnogim je područjima bio uspješan, npr. sudjelovao je u radu Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru, u Udruzi koja pomaže siromašnim hrvatskim đacima, 1895. godine bio je urednik edicija društva Pučka knjiga, predsjednik Matice dalmatinske (1907. – 1909.), član društva Hrvatski sokol, tajnik (1922. – 1927.) a od 1928. godine i predsjednik Jugoslavenske matice (Hrvatska književna enciklopedija II., 2010:275-277).

Za svog života, živio je i radio u mnogim gradovima: u Trstu, Parizu, Londonu, Beču, Zagrebu, Splitu i drugdje. U svom književnom stvaralaštvu bio je tradicionalno orijentiran te tematski vezan najviše za Istru i Hrvatsko primorje budući je na tom području i rođen (Enciklopedija, 2006:201).

Uz ostalo, pisao je i satire i političke članke. Zbog domoljublja je tijekom I. svjetskog rata prognan u Beč, a za antifašističke okupacije u II. svjetskom ratu (1941-1942) zatočen je u koncentracijskom logoru na Liparima (Tirensko more) (Enciklopedija leksikografskog zavoda III, 1967:428).

Njegovo ime Jeretov znači nadimak, a usvojio ga je na spomen Trogirana Jeretova koji je bio prvi dalmatinski došljak u Voloskom (Krajačić, 1955:145). Koristio se i još nekim pseudonima kao što su: „Riko ispod Učke“ i „Frane s Marseća“. Od 1910. do 1914. godine sa Viktorom Carom Eminom uređivao je časopis *Mladi Hrvat*, a koji je imao veliki utjecaj u uzdizanju nacionalne svijesti u Istri. Suradivao je u časopisima *Istarska riječ* i *Mladi Istranin* i uređivao prilog *Za našu djecu* u *Novostima*.

Svojom prvom pjesmom javio se 1884. godine u *Našoj slozi*. Njegova najpoznatija djela su: zbirke pjesama *Mrtvoj majci* (1894), *Pozdrav istarskog Hrvata* (1891), *Zadnje pjesme* (1901) i druge, zatim zbirke crtica *Crtice iz Istre* (1896), *Inje* (1902), knjiga proze pod nazivom *Našim morem i našim krajem* (1910). Bio je jako omiljen u hrvatskoj dječjoj književnosti, a popularnost su mu donijele i ove pjesme i crtice: *Vesela mladež* (1897), *Jedan, dva, tri..., veseli smo mi*, *Iz podjarmljenih krajeva* (1921, suautor Luje Dorčić - Viktor Car Emin), *Djeci i omladini* (1955) i druge (Istarska enciklopedija, 2005:381).

Rikard Katalinić Jeretov je autor i kratkih pripovijesti i basni iz života Istrana, a pogotovo istarske djece. U svoju poeziju je unosio „posebni elemenat tona i boje, glasa i izraza“ te zbog toga ima ogromno značenje i mjesto u hrvatskoj književnosti, a glavni motiv njegove poezije je – „sirotica Istra“ dok je osnovna tema - domovina. Istra mu je uvijek bila sinonim za sve ono toplo i drago u srcu. Katalinićeva proza i poezija odlikuje se raznovrsnom tematikom ali njegova inspiracija najviše potječe iz osjećanja ljudi i zemlje. U svojim stihovima uspijeva dočarati doživljaj prirode, beskrajnu tišinu, uzburkano more i slično (Idrizović, 1984:80-82).

Od početka do kraja svog književnog stvaralaštva, Katalinić Jeretov je objavljivao u dječjim časopisima, a nekad i pomagao u uređivanju. U tada najuglednijem hrvatskom dječjem časopisu *Smilje* javlja se 1885. godine, i to sa pjesmom pod naslovom *Istri* (imao je samo šesnaest godina). Uz pjesme, Katalinić Jeretov objavljuje i prozne radove koje je namijenio djeci, a to su: crtice, lirske sličice, sličice s poukom (nalik na basne), a on ih je sve zajedno nazivao „varnice“. Motive je kao i ostali, uzimao od drugih, ali je zaslužan i za davanje osobnog pečata svojim djelima jer je opisivao sudbine potlačenih istarskih ljudi, iseljenika i povratnika te mornara. Ti prozni tekstovi su kratki i jedinstveni u nejedinstvenosti (Crnković, Težak, 2002:230-237).

Njegovo književno stvaranje obilježila je rana smrt njegove majke koja ga je napustila u najranijoj mladosti te je njoj posvetio knjigu najnježnijih pjesama pod nazivom *Mojoj majci*. Barba Rike je surađivao u gotovo svim listovima za djecu i omladinu i to u: *Bršljanu*, *Mladosti*, *Omladini*, *Jugoslavenčetu* (od svojih najmlađih dana čeznuo je za velikom Jugoslavijom), *Zorici*, *Dječjim Novinama* i mnogim drugima. Ali Barba Rike nije svoja djela stvarao samo za omladinu, već i za odrasle. Nakon knjige *Djeci i omladini* objavljene 1955. godine, do dana današnjeg nije izašla niti jedna njegova zbirka niti - pjesama niti priča i pripovjedaka za djecu i omladinu.

Ljudevit Krajačić, urednik knjige *Djeci i omladini*, koji je izvršio izbor Katalinićevih pjesama, navedenu je knjigu podijelio u četiri odjeljka koji jasno govore o čemu se u njima radi a to su: „Domovina“, „Priroda“, „Život“ i „Manje priče i basne“. U tom četvrtom odjeljku skupljene su najljepše priče i basne što ih je Katalinić napisao. Kako je Katalinić mnoge vremenom prerađivao i dotjerivao, Krajačić se pri odabiru pridržavao onih koje su mu se činile najljepše i umjetnički najdotjeranije. U njegovim pjesmicama i pričama nema kićenih riječi i napadnih izraza već je njegovo pripovijedanje jednostavno a opet ne gubi na snazi slikovitosti i topline i snažne osjećajnosti. Prema riječima Krajačića, Barba Rike je bio izuzetno dobra osoba, mekana srca, čovjek koji je imao razumijevanja za sve a najviše za istarsku sirotinju. Ovako je jednom zgodom, pisac za djecu Nikola Pavić rekao o Barba Riki: „...nije bio ni najplodniji ni najdublji, ni najbolji, ipak je bio najviše voljen, najviše blizak, najlakše i najradije čitan, jer je skroman u izrazu... uvijek prostodušan i naivan u dobronamjernosti.“ (Krajačić, 1955:145-153).

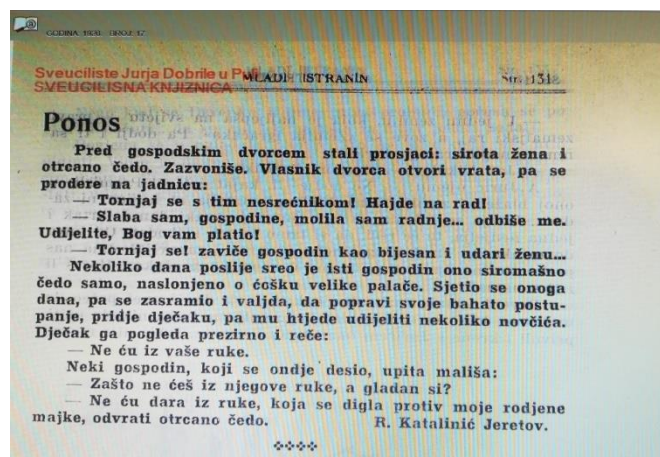
Prema Matičević (1997:10), Katalinićeve basne imaju klasične zaplete, sa određenim istarskim crtama i domoljubnim poantama. Tako npr. u basni *Vrabac i lastavica* vrabac upita lastavicu gdje se uputila, na što mu ona odgovara da kreće na jug. Na njezino čuđenje vrabac ponosno istakne da je ovdje njegov jug te da ni pod cijenu vlastite smrti svoj istarski zavičaj ne namjerava napustiti. Slično je i s ljudima; naime, dok jedni odlaze truhom za kruhom u daleke krajeve, drugi imaju vjeru da opstati mogu i u rodnoj grudi te da u njoj mogu preživjeti i najteže trenutke. Basnom *Pile* autor ističe mudrost starijih koju možemo iščitati iz kokinih savjeta svojem piletu da se ne obračunava s vrapcima koji su kradljivci i otimači, ali smatra da nije njegov posao otjerati ih, već za to treba biti netko jači i veći od njega. Međutim, neposlušno pile odlazi u dvoboj s vrapcima u kojemu i pogiba, a sve zbog njegove tvrdoglavosti, mislivši da je pametnije od koke. U prvotnom dvoboju pile zadobiva ozljede kao upozorenje na to što mu se ubuduće može dogoditi, no čim mu rane zarastu, njegova ga mladenačka tvrdoglavost, ne misleći na posljedice, vodi u smrt. Koka kao i svaka brižna majka htjela je svoje pile držati pod svojim okriljem i u sigurnosti svoga doma što duže zbog ljudske okrutnosti i opasnosti koje vrebaju u tuđini. *Mali miš i veliki mačak* basna je u kojoj mačak poziva mišića na igru, što miš odbija jer se boji da će ga pojesti kao što je pojeo i njegove roditelje. U tom trenutku miš nestane, a mačak nije omastio svoj brk. Basna ukazuje na to da opasnosti vrebaju sa svih strana te nas

samo oprez može od njih obraniti te nije ona opasnost koja je najočitija ujedno i najopasnija.

U Katalinićevim basnama možemo uočiti kako se osim likova životinja pojavljuju i ljudi, biljke, ali i mnoge prirodne pojave koje poprimaju ljudske osobine (primjerice potočići, vatra, dim, trešnja itd.). U *Priči o mladoj trešnji* vrabac umiruje trešnju da ju vrtlar želi ojačati i oplemeniti a ne joj nauditi kao što je ona mislila: „Nije stari Tošo hajduk, on je vrtlar.“ Stoga, ova basna prikazuje bojazan prema strancima i tuđincima i njihovim namjerama koje ne moraju uvijek biti loše.

Nadalje, Katalinićeve basne pisane su u prozi, fabula je koncipirana u obliku dijaloga, a pouka je dana na kraju basne, ona nije očita već ju čitatelj treba shvatiti i pronaći joj smisao.

Slika 3. Basna *Ponos*

Basna preuzeta sa:

<https://library.foi.hr/m3/mda1.php?B=1&H=&A=0000000302&mgr=1&O=1>,

(pristupljeno 13.11.2017.)

6.3. Ivana Brlić-Mažuranić

Najpoznatija hrvatska književnica Ivana Brlić-Mažuranić rođena je 18. travnja 1874. godine u Ogulinu a umrla 21. rujna 1938. godine u Zagrebu. Bila je kćer Vladimira Mažuranića koji je bio pisac i pravnik te unuka vrlo poznatog pjesnika i prvog hrvatskoga bana Ivana Mažuranića (Brlić-Mažuranić, Ivana, 2017).

Prema Crnković-Težak, (2002:252-256), Ivana Brlić-Mažuranić je najpotpuniji dječji pisac. Od samog je početka pisala za svoju „četicu“ djece, a motivi njezinih pjesama, priča i pripovjedaka dovodi u vezu s likovima i doživljajima njene vlastite djece. U tim motivima odražava se i posebna atmosfera njezina vlastitog doma, dok se u poukama naglašava čvrsta i izgrađena etika koju je svojim odgojem usadila vlastitoj djeci, a koja je također i vrlo značajna za njezina najbolja djela. Svoje je djetinjstvo provela u Ogulinu i Karlovcu, a kasnije se s roditeljima preselila u Zagreb. Često je bila u društvu svog djeda Ivana Mažuranića za kojeg priznaje da je upravo on imao najveći utjecaj na njezino pisanje i bio njezina najveća inspiracija. Budući da je njezina obitelj bila dobrog materijalnog stanja, Ivana se školovala kod kuće s privatnim učiteljima i poznavala je nekoliko svjetskih jezika: ruski, njemački, francuski, talijanski i engleski. Sa 18 godina udala se za odvjetnika Vatroslava Brlića te se preselila u Slavonski Brod gdje je rodila djecu i počela pisati. Svoja najbolja djela napisala je upravo u razdoblju od 28. do 42. godine života. Hranjec (2006:57) smatra da je najplodnije i najvažnije životno razdoblje u književnom stvaranju za Brlić-Mažuranić bilo dok je živjela u Slavanskom Brodu. Osim njenog djeda Ivana i njezine djece, na njen su rad jako veliki utjecaj imali i pjesnik Franjo Marković te đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer koji su često posjećivali dom Brlićevih.

Dakle, Ivana se u književnosti pojavila tek 1902. godine, nakon što je rodila svoje šesto dijete. Te je godine objavila zbirku pripovjedaka i pjesama za djecu pod nazivom *Valjani i nevaljani* a 1905. godine *Škola i praznici*, koje nisu bile znatnije zapažene. Prvu veću pozornost doživjela je tek kad je napisala pjesničku zbirku *Slike* (1912.) te roman pod nazivom *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (1913.). Knjiga pjesama za djecu *Srce od licitara* objavljena joj je posmrtno, 1938. godine. Ivana Brlić-Mažuranić svojim je djelima obilježila početak hrvatske moderne književnosti za djecu i omogućila joj prodor u svijet. Njena najpoznatija djela su još i: *Priče iz davnine* (1916.), eseji i članci *Knjiga omladini* (1923.), *Mir u duši* (1930.), stihovi *Dječja*

čitanka o zdravlju (1927.), povijesni roman *Jaša Dalmatin, potkralj Gudžerata* (1937.). Zbog svog iznimnog doprinosa hrvatskoj književnosti, bila je dva puta nominirana za Nobelovu nagradu i proglašavana „hrvatskim Andersenom“ (Hrvatska književna enciklopedija I, 2010:222-226).

Primljena je i u JAZU (Jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti u Zagrebu) te je bila prva žena primljena u tu instituciju. Iako je možda manje poznato, Brlić-Mažuranić je napisala devet basni u stihovima u zbirci pod nazivom *Bajke i basne*, izdane nakon njezine smrti, 1943. godine. U tim basnama obrađuje ezopovske teme, uostalom, kao i većinom svi basnopisci, ali ima i jednu svoju originalnu basnu naziva *Derviš, ptičica i soko-dobrotvor*. Sve su njene basne pisane u stihovima te se kao likovi u njoj, osim životinja pojavljuju i ljudi. Najvažnije obilježje njenih basni je dramska struktura – sa uvodom, zapletom, vrhuncem i šaljivim raspletom u kojem se nalazi pouka a ona je ponegdje etički snažna a ponegdje i filozofska, npr. u basnama *Derviš, ptičica i soko-dobrotvor* te u *Kučica, a odveć golema* (Zima, 2001:193-194).

I njezine su basne, poput La Fontaineovih i Krilovljevih, pisane u vezanim stihovima. Odlikuju se lijepim jezikom, primamljivim opisom događaja, likova i mjesta, u njima ima i ironije jer književnica osuđuje ljudske poroke i slabosti. Završetak u basnama je često tragičan i satiričan ali, iako preuzima već poznate teme za svoje basne, ipak ostaje originalna dajući im „...svoj specifični pečat obogaćujući do tada skromnu tradiciju hrvatskih basnopolisaca“ (Težak, 1997:11).

U basnama Ivane Brlić-Mažuranić uočava se tematska veza njenih basni sa ezopovskim, iznimka je jedino malo duža basna *Derviš, ptičica i soko-dobrotvor*. Glavni likovi u njenim basnama su uglavnom životinje dok su iznimka dvije basne: *Derviš, ptičica i soko-dobrotvor* i *Kučica, a odveć golema*. U prvoj basni likovi jesu životinje, ali one ne govore niti imaju antropomorfne osobine pa ih ne ubrajamo u životinjske basne. U drugoj basni nema uopće likova životinja, već su glavni likovi mudri filozof Sokrat i mladi Harmid te autorica kroz njihov razgovor progovara o ljudskom prijateljstvu koje može biti iskreno, ali je jako rijetko. Kao i Ezop, i Brličkine basne imaju moralnu pouku koje su ponekad neočekivane, filozofske i etičke, a odražavaju i odgojne namjere autorice, npr. o tome kako se sloboda kretanja i mišljenja ne smije ograničavati (*Pas i Vuk, Lav i krmača*). Brličkine su basne kompozicijom i strukturom slične kratkim anegdotama i pričama, moralna pouka može biti izrečena na početku basne (*Majmun i delfin*) ili na kraju (*Gavran i lija*), a

može biti i neizrečena (*Dvije koze*), odnosno da proizlazi iz sadržaja cijele basne (Potnar-Matković, 2004:291-294).

Od tih devet basni, četiri su izdane prije smrti književnice (*Ezop i žabe*, *Dvije koze*, *Pas i vuk* i *Majmun i delfin*, a njih pet, nakon smrti (*Lav i krmača*, *Gavran i lija*, *Žabe traže kralja*, *Kućica*, a *odveć golema* te *Derviš*, *ptičica* i *soko-dobrotvor*. Neke basne je književnica još za života objavila u časopisima od kuda su i preuzeti izvorni tekstovi za ovo izdanje sabranih djela i to: *Ezop i žabe*, *Pas i vuk* („Suvremenik“ iz 1926.g.), *Dvije koze* („Omladina“ iz 1928.g.), *Majmun i delfin* („Hrvatska revija“ iz 1930.g.), mada je izvorni naslov za ovu basnu glasio: *Majmun i dupin*. Većina basni našla se u posmrtnom izdanju iz 1943. godine, a neke su još i do dan danas ostale neobjavljene (Brešić, 2011:337).

Godine 2011. izašao je treći svezak Sabranih djela *Bajke i basne* (drugi objavljeni), koji donosi kritički obrađene tekstove bajki i basni autorice Ivane Brlić-Mažuranić. U prvom dijelu te knjige nalaze se *Priče iz davnine*, koje su prvi put objavljene 1916. godine u Matici hrvatskoj, ali su kao polazišni tekst za kritičko izdanje priređivači uzeli tekst trećeg Matičinog izdanja koji je objavljen 1926. godine. U drugom dijelu knjige objavljene su bajke i basne koje su za Brlićkina života bile objavljene u raznim časopisima, dok se u posljednjem dijelu knjige nalaze one bajke i basne koje su se sačuvale samo kao njezini rukopisi (Zima, 2011:213-215).

U Brlićkinoj basni *Pas i vuk* lik psa prikazan je kao vjeran, dobar i poslušan a u razgovoru s vukom, kojeg smatra bratom, uvidi da je vuk mršav i gladan. Stoga mu savjetuje da prati njegov primjer, da slijedi gospodara koji bi mu dao krov nad glavom, hranu, nagrade i pohvale, a za uzvrat mu mora biti vjeran. Ta se ideja vuku sviđi pa oni krenu iz šume, no vuk ubrzo shvati da lanac psu oko vrata znači lišenje njegove slobode, na što nikako ne bi pristao i kaže da svoju slobodu ne daje za jelo, već će radije birati glad. U basni *Dvije koze* prikazane su dvije suparnice, na suprotnim stranama potoka. Istovremeno kreću preko brvna te se nađu na pola puta pa usred sukoba obje padnu u potok. Njihov sukob predstavlja različitost ljudskog svjetonazora odnosno pogleda na svijet. Jedna od njih detaljno je opisana kao lijepa, tašta gospa, lijepo odjevena te u ulaštenim cipelama po čemu možemo zaključiti da je njoj kao i nekim ljudima važan izgled što autorica iskazuje kroz ironiju, primjerice u vidu retoričkog pitanja:

„I što postolice laštene obuva,
Ako nije možda, da si papak čuva?“

Na kraju ih je dočekala ista sudbina, kao što će i sve nas, te ruka pravde u ovoj basni jest potok koji predstavlja snagu prirode. *Lav i krmača* rimovana je basna i jedna od kraćih autoričinih basni, ali uspijeva, duljenjem fabule, dočarati ambijent (prašumu) u kojemu se radnja odvija. Krmača je okarakterizirana kao nametljiva, svadljiva i kao njuškalo koje gura nos gdje mu i nije mjesto te lavu nameće svoje stavove bez da ju je išta pitao. Izazvala je njegovu reakciju svojim komentaram na to što on uzdiže samo jedno svoje dijete, dok ona istovremeno odgaja njih desetero. Ponosni lav ljutito ju je otjerao, kazavši da je njegov sin jedinac njegov ponos i da ga to ne čini manje vrijednim. Pouka koja proizlazi iz zadnje strofe ove basne, prikazuje kako čovjek (u ovom slučaju lav) ne mora imati mnoštvo djece da bi se osjećao vrjednijim. Lav ima jedno dijete, ponosan je na njega, sve svoje nade polaže u njega te mu on predstavlja cijeli svijet.

6.4. Vladimir Halovanić

Vladimir Halovanić je također poznati pjesnik i slikar, ali možda manje spominjan te nema toliko izdanih djela kao što to imaju Ivana Brlić-Mažuranić i Rikard Katalinić Jeretov, ali mu se zato ne može umanjiti ni njegov uspjeh u hrvatskoj književnosti. Možda djelomice i iz razloga što je mnogo mlađi (rođen je 18. siječnja 1951. godine u Iloku). Godine 1975. diplomirao je likovnu umjetnost na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu, te je radio kao likovni pedagog u nekoliko osnovnih i srednjih škola a trenutno je u mirovini. Član je i Društva hrvatskih književnika. Halovanić je svestrani likovnjak i književnik, u većini njegovih djela i to basnama, pjesmama, zagonetkama, pitalicama, romanima, pričama, pripovijetkama, putopisima i bećarcima prevladava humoristični ugođaj. Dobitnik je raznih nagrada, kako za literarna, tako i za likovna postignuća. Također se bavi i izdavačkom djelatnošću te ima vlastitu izdavačku kuću. Svoja djela predstavlja u mnogim časopisima, često gostuje na radijskim postajama, u televizijskim emisijama, rado je viđen gost i u školama te vrtićima gdje uz književne susrete održava i likovne radionice. Halovanićeve basne možemo pronaći u nekoliko antologija pod nazivom: *Basne* (Društvo hrvatskih književnika, 2017).

Osim što se bavi pjesničkim radom, Halovanić je i poznati prozaist i pisac za djecu. Najčešće piše basne i zagonetke u stihu. Basne piše u katrenima od dva dvostiha, a to su najčešće dijalozi između dviju životinja ili stvari. Pouku u basnama usmjerio je protiv gluposti, površnosti, neiskrenosti, snobizma (Hrvatska književna enciklopedija II, 2010:64). Junaci njegovih basni nisu samo uobičajeni likovi životinja poput vukova, pasa, miševa, lavova i ostalih, već je Halovanić obuhvatio i lik čovjeka i najmanjih živih bića preko biljaka pa sve do Mjeseca, Sunca, raznih predmeta poput ormara, krede, spužve, klavira itd.

Kako se Vladimir Halovanić kao basnopisac pojavljuje tek 1983. godine, on u svojim basnama razvija igru i humor, dok s druge strane, njenu poučnost najčešće zanemaruje. Basne su mu kratke, šaljive, zabavne, originalne, ali on ne „kopira“ Ezopa već su njegove basne slične Krklecovima te su iz tog razloga dobro primljene kod širokog kruga čitateljstva, a osobito kod mlađih osnovnoškolaca. „Etička potka Halovanićevih basana uperena je protiv hvalisavosti (*Pile*), neiskrenosti (*Žaba i roda*), snobizma (*Zna se*), gluposti (*Spužva i krede*), površnosti (*Bljesak*)“ (Težak, 1997:12). Halovanić je izdao i tri knjige basni za djecu a to su: *Basne*, Zagreb, 1982; *Basne*, Duga Resa, 1994 i *Basne* (2. dopunjeno izdanje), Duga Resa, 2005 (Hrvatska književna enciklopedija II, 2010:64).

U basni *Brljavac* Vladimira Halovanića, mraz predstavlja ljudsku hvalisavost te se tako hvali kako je i potok ušutkao, a ono ispod leda, potok i dalje teče. Neke stvari možemo samo prividno, površinski promijeniti, ali prirodu i njezine zakone ne. Nadalje, u basni *Bljesak* vatromet se hvali mjesecu kako obasjava cijeli svijet a mjesec na to odgovara kako taj sjaj može samo kratko trajati, tj. njegova je svjetlost ne samo kratkotrajna već i površna. Prirodna svjetlost koju mjesec pruža ne može se mjeriti s bljeskom vatrometa koji traje svega nekoliko trenutaka. U basni *Druželjubivost*, boca vina žali se čaši kako je usamljena, a čaša na to odgovara da neće samu sebe piti. Čaša bez vina ne može kao što ni čovjek ne može bez društva. Zatim, baka mladog orla u basni *Zna se* podsjeća da je rođen visoko u oblacima, a mladac je svjestan toga da su oni visokoga roda. U prirodi, kao i u društvu, postoji hijerarhija, a orlovi su u ptičjem svijetu na njezinome samom vrhu.

Sve Halovanićeve basne pisane su dvama rimovanim dvostisima, a tema se najčešće nazire iz samoga naslova. On u svojim basnama često zanemaruje poučnost ali zato razvija igru i humor, što je ustvari djeci i privlačnije.

7. ZAKLJUČAK

Basna je jedan od najstarijih pripovjednih oblika i veoma didaktička vrsta koja pomaže djeci ali i odraslima shvatiti odnose među ljudima i svijet u kojem žive. Ima veliku odgojnu vrijednost jer pomaže djeci u emocionalnom razvoju, u razumijevanju osjećaja drugih, u opažanju, pamćenju, mišljenju i logičkom zaključivanju, uvodi dijete u svijet umjetnosti i književnosti, unapređuje djetetove sposobnosti slušanja i čitanja, bogati njegov rječnik i govorne sposobnosti, razvija radne sposobnosti, kritički duh, samostalnost u radu, uvodi dijete u raznoliki svijet zbivanja i iskustva te omogućava stjecanje novih spoznaja, i to sve kroz njene događaje i likove. Dakle, iz svih ovih navedenih razloga, kroz ovaj je rad utvrđeno da basna ima izuzetnu vrijednost u svakom pogledu jer razvija sposobnosti koje su važne za sam život.

Čitatelji će kroz ovaj rad moći shvatiti da u basnama nema ništa mistično niti fantastično kao što je to u bajkama, već su u njima prikazane realne situacije iz života ljudi, ali kroz likove životinja koje su antropomorfizirane. Da bi dijete moglo sazrijeti i upoznati život oko sebe, potrebno mu je iskustvo, neki pozitivni uzor, junak ili heroj, na čijim će postupcima i karakteru graditi svoju viziju života. Stoga su upravo likovi životinja koji su prikazani u basnama, njihovi uzori jer djeca jako vole životinje i u njima pronalaze i svoje kućne ljubimce, vole čitati i slušati o njima, poistovjećuju se s njima, a pouke i poruke o životu lakše dopiru do djece ako se prikazuju kroz likove životinja. Djeca će iz analize basni shvatiti kako moraju savladati mnoge prepreke u životu jer je borba za život dio ljudskog postojanja. Što je najvažnije, djeca trebaju naučiti što su prave stvari u životu, kako biti marljiv, sačuvati dostojanstvo i poštenje te razlikovati dobro od lošeg i pravdu od nepravde. Svi ti odnosi i doživljaji u basnama izraženi su sažeto a istovremeno i jako slikovito te to izaziva interes djece i pruža im mogućnost za dublju analizu značenja basne.

U ovome su završnom radu predstavljena i djela te život nekoliko najznačajnijih svjetskih basnopisaca: Ezopa, Jeana de La Fontainea, Gottholda Ephraima Lessinga te Ivana Andrejeviča Krilova, a koji su znatno pridonijeli popularnosti basne, kako u svijetu tako i na našim prostorima.

Nadalje, u ovom je radu prvenstveno stavljen akcent na hrvatske basnopisce i to: Ivana Filipovića, Rikarda Katalinića Jeretova, Ivane Brlić-Mažuranić te Vladimira Halovanića. Filipović je prije svega bio poznat kao pedagog, dječji pjesnik, urednik i

pokretač raznih časopisa i udruga, prevodilac i još mnogo toga. Preveo je i Ezopove basne koje su također, po uzoru na Ezopa, kratke i pisane prozno. Autor ih je prevodio na sebi svojstven način te im dao vlastiti pečat stavljanjem pouke u stihove radi lakšeg pamćenja ali i zbog stvaranja većeg efekta kod čitatelja. Često bi promijenio i naslov, odnosno likove u samom naslovu basne. Što se tiče basni Rikarda Katalinića Jeretova, iste imaju klasične zaplete, također su pisane u prozi, fabula je koncipirana u obliku dijaloga, dok je pouka dana na kraju basne te nije očita već ju čitatelj treba shvatiti i pronaći joj smisao. U njima se izrazito očituju domoljubne poante tako što Katalinić pokazuje privrženost svojoj rodnoj grudi, voli svoj istarski zavičaj, prikazuje strah od otimača zemlje odnosno tuđinaca. Osim životinjskih likova, u njegovim se basnama pojavljuju i ljudi, biljke ali i mnoge prirodne pojave koje poprimaju ljudske osobine. U basnama Ivane Brlić-Mažuranić također se uočava tematska veza sa Ezopovim basnama iako ona ostaje originalna dajući im svoj specifični pečat. Brlićkine se basne odlikuju lijepim jezikom, primamljivim opisom događaja, likova i mjesta, pisane su vezanim stihom u kojima ima i ironije jer autorica osuđuje ljudske poroke i slabosti. Završetak tih basni je često tragičan i satiričan. Brlićkine su basne kompozicijom i strukturom slične kratkim anegdotama i pričama koje sadržavaju moralnu pouku. Ta pouka može biti izrečena na početku basne ili na kraju, a može biti i neizrečena, odnosno da proizlazi iz sadržaja cijele basne. U tim se poukama odražavaju i odgojne namjere autorice, npr. da se sloboda kretanja i mišljenja ne smije ograničavati, da je prijateljstvo jako važno kao i vjernost itd. Glavni likovi u njenim basnama su uglavnom životinje ali autorica koristi i likove kao što su mudri filozof Sokrat, mladi Harmid te Derviš. Što se Vladimira Halovanića tiče, on je relativno mladi basnopolisac koji basne piše u dvama rimovanim dvostisima a tema basne se najčešće nazire iz samoga naslova. Njegove su basne kratke, šaljive, zabavne i originalne te on nije od onih autora koji su „kopirali“ Ezopa. Svoje je basne usmjerio protiv površnosti, hvalisavosti, gluposti, neiskrenosti i snobizma. Autor u njima često zanemaruje poučnost ali zato razvija igru i humor, što je ustvari djeci i privlačnije. Likovi u Halovanićevim basnama su raznovrsni, od životinja, ljudi, biljaka, Mjeseca pa do raznih predmeta koji nas okružuju u svakodnevnom životu. Stoga, zbog njihove raznovrsnosti, kratkoće i šaljivosti, možemo reći da su Halovanićeve basne jako dobro primljene kod širokog kruga čitateljstva.

Kroz sve navode i razloge iznijete u ovom radu, došlo se do zaključka da je basna premalo zastupljena u dječjoj književnosti i da bi se posebno trebalo poraditi na tome da djeca upoznaju što je više moguće hrvatskih basnopisaca a ne stranih, budući je utvrđeno da su oni slabije zastupljeni i ne bi ih zbog toga trebalo omalovažavati.

8. POPIS LITERATURE

1. BASNE: antologija. (1997.) / [priredila dr. Dubravka Težak] / *Predgovor: Povijesni pregled razvoja basne; Basna kao dječja lektira*. II. izdanje. Zagreb: Divič, str. 5-17.
2. Botica, S. (1995.) *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka*. I. izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
3. Brešić, V. [ur.] (2011.) *Bajke i basne: Sabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić*. Svezak III. / [Priredili: Tvrтко Vuković i Ivana Žužul]. Slavonski Brod: Ogranak Matice hrvatske.
4. Crnković, M. (1984.) *Dječja književnost*. VIII. izdanje. Zagreb, Školska knjiga d.d.
5. Crnković, M., Težak, D. (2002.) *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje d.d.
6. Čubelić Tvrтко (1980.) *Narodne pripovijetke*. Zagreb: ŠIZ „Zrinski“.
7. Duda, I. (2005.) *Istarska enciklopedija*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, str. 381.
8. Ezop, (2014.) / [ur. Vinko Brešić]. *Basne*. Zagreb: Alfa d.d.
9. Ezop (1998.) / [ur. Josip Kekez]. *Basne. Predgovor*. Zagreb: Alfa d.d., str. 7-10.
10. Ezop (2001.) / [ur. Sandra Belčić]. *Basne*. Zagreb: Zagrebačka stvarnost.
11. Ezop (2000.) *Basne (Izbor)* / [ur. Davor Uskoković]. *Prijevod i predgovor: [Zdeslav Dukat]*. Zagreb: Mozaik knjiga., str. 5-7.
12. Ezop, Pančatantra, La Fontaine... (et.al.) (2001.) *Basne: Pogovor* / [ur.] Dubravka Zima. Zagreb: Školska knjiga.
13. Hameršak, M., Zima, D. (2015.) *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam International.
14. Hranjec, S. (2006.) *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga d.d.
15. Hranjec, S. (2009.) *Ogledi o dječjoj književnosti*. Zagreb: Alfa d.d.
16. Idrizović, M. (1984.) *Hrvatska književnost za djecu. Sto godina hrvatske dječje knjige*. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske.
17. Kovačec, A. [ur.] (1996.) *Hrvatski opći leksikon: A-Ž*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža

18. Krajačić, Lj. [ur.] (1955.) *Rikard Katalinić Jeretov (Barba Rike). Djeci i omladini*. Knjiga VIII. Pedagoško-književni zbor. Zagreb: Prosvjeta.
19. Krleža, M. (1967.) *Enciklopedija leksikografskog zavoda: D-He*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, str. 381.
20. Krleža, M. (1967.) *Enciklopedija leksikografskog zavoda: He-La*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, str. 428.
21. Lagumdžija, N. (2000.) *Basna u osnovnoškolskoj nastavi književnosti*. Zagreb: Hena com
22. Matičević, I. [ur.] (1997.) *Hrvatske bajke i basne. Predgovor*. Zagreb: Alfa d.d., str. 6-11.
23. Rosandić, D. (2005.) *Metodika književnog odgoja. Temeljni metodički književne enciklopedije*. Zagreb: Školska knjiga
24. Solar, M. (1984.) *Teorija književnosti*. IX. Izdanje. Zagreb: Školska knjiga
25. Visković, V. [ur.] (2010.) *Hrvatska književna enciklopedija I., A-GI*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža
26. Visković, V. [ur.] (2010.) *Hrvatska književna enciklopedija II., GI-Ma*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža
27. Vujić, A. [ur.] (2005.) *Enciklopedija. Opća i nacionalna u 20 knjiga*. VI. knjiga. Ei-Fr. Zagreb: Pro Leksis d.o.o., str. 233.
28. Vujić, A. [ur.] (2006.) *Enciklopedija. Opća i nacionalna u 20 knjiga*. X. knjiga. Je-Ki. Zagreb: Pro Leksis d.o.o., str. 201.

ČLANCI:

1. Blažetin, S. (2003.) *O basnama. Zlatni danci 4 – Basne*. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa /[ur. Ana Pintarić]. Osijek: Pedagoški fakultet Osijek., str. 9-14.
2. Kasumović, I. (1913) *Zbornik za narodni život i običaje: Esopovska basna grčka i rimska u hrvatskom i srpskom narodnom pričanju: prilog komparativnom izučavanju našega narodnog blaga*, knjiga 18, Zagreb. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Dostupno na: <http://dizbi.hazu.hr/object/12892> [Pristupljeno 06.12.2017.]

3. Lagumdžija, N. *Odgojna vrijednost basne*// Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja /[ur. Ana Pintarić]. - 39 (1990), 2; str. 229-231.
4. Peko, A., Munjiza, E. (2003.) *Smisao basne u obrazovanju*. Zlatni danci 4 – Basne. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa /[ur. Ana Pintarić]. Osijek: Pedagoški fakultet Osijek., str. 165-172.
5. Potnar Matković, G. *Basne Ivane Brlić-Mažuranić* // Metodika. 5(2004), 9(2): str. 291-294.
6. Prodan, J. (2003.) *Stilski elementi u basni*. Zlatni danci 4 – Basne. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa /[ur. Ana Pintarić]. Osijek: Pedagoški fakultet Osijek., str. 15-21.
7. Sablić-Tomić, H. (2003.) *Tipologija basne*. Zlatni danci 4 – Basne. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa /[ur. Ana Pintarić]. Osijek: Pedagoški fakultet Osijek., str. 209-216.
8. Težak, D. (2003.) *Transformacije starih motiva u kasnijih basnopisaca*. Zlatni danci 4 – Basne. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa / [ur. Ana Pintarić]. Osijek: Pedagoški fakultet Osijek., str. 87-104.

MREŽNI IZVORI:

1. *Basne*, Hrvatska enciklopedija (2017.) Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6164> [Pristupljeno: 06.10.2017.]
2. *Brlić-Mažuranić, Ivana*. Hrvatska enciklopedija (2017.) Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9601> [Pristupljeno: 19.10.2017.]
3. Društvo hrvatskih književnika (2017.) *Vladimir Halovanić: Biografija*. Dostupno na: <http://dhk.hr/clanovi-drustva/detaljnije/vladimir-halovanic> [Pristupljeno: 10.10.2017.]
4. Filipović, Ivan. (1867.) *Ezopove basne. Za mladež*. (Slike 1. i 2.) Dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=OXGbEwUYMhUC&pg=PA1&dq=filipovi%C4%87eve+basne&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKEwi3l92ZuLvXAhWS->

[KQKH5SCNsQ6AEIJTAA#v=onepage&q=filipovi%C4%87eve%20basne&f=](http://www.encyklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19571)
[f](http://www.encyklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19571) [alse](http://www.encyklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19571) [pristupljeno 13.11.2017.].

5. *Filipović, Ivan*. Hrvatska enciklopedija (2017.) Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.encyklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19571> [Pristupljeno: 19.10.2017.]
6. *Krilov, Ivan Andrejevič*. Hrvatska enciklopedija (2017.) Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.encyklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33960> [Pristupljeno: 19.10.2017.]
7. *Lessing, Gotthold Ephraim*. Hrvatska enciklopedija (2017.) Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.encyklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36168> [Pristupljeno: 19.10.2017.]
8. Pleše, B., Hrvatski biografski leksikon (2009. – 2017.), *Ivan Filipović*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6017> [Pristupljeno: 12.11.2017.]
9. Varaždin Point. Digital library. *Rikard Katalinić Jeretov. Ponos*. (slika 3.). Dostupno na: <https://library.foi.hr/m3/mda1.php?B=1&H=&A=0000000302&mgr=1&O=1> [pristupljeno 13.11.2017.].
10. Vlah, N. (2017.) *Važnost priče za „laku noć“*. Dostupno na: <http://majkaidijete.ba/savjeti/pedagogija/item/3351-vaznost-price-za-laku-noc>, [Pristupljeno: 06.10.2017.]
11. Zima, D. [ur.] (2011.) *Sabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić. Bajke i basne*. Priredili Tvrtko Vuković, Ivana Žužul. Prikazi // Narodna umjetnost: Hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku. 48(2). str. 213-215. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/75104> [pristupljeno 30.10.2017.]

9. SAŽETAK

U ovom završnom radu promišlja se basna kao književna vrsta i njezina pripadnost dječjoj književnosti. Prikazan je povijesni razvoj basne od njezinih početaka i njezin utjecaj na europsku književnost. Iz Grčke se basna proširila u Rim i tako ušla u europsku književnost koja je iznjedrila nekoliko vrlo poznatih basnopisaca kao što su: Jean de La Fontaine, Gotthold Ephraim Lessing i Ivan Andrejevič Krilov. Ubrzo se ta književna vrsta pojavila kod svih naroda pa tako i u Hrvatskoj u kojoj stvara nekoliko književnika poput: Ivana Filipovića, Rikarda Katalinića Jeretova, Ivane Brlić-Mažuranić te Vladimira Halovanića.

U radu je obrađeno i nekoliko basni hrvatskih autora sa posebnim osvrtom na neke bitne značajke u basnama kao što su npr. razlike pojavljivanja motiva kod basnopisaca u različitim razdobljima i mjestima, razlike u izrazu, na razini fabule, likova ali i pouke.

Svrha ovog rada bila je prikazati basnu kao izrazito poučnu i odgojnu književnu vrstu koja ima veliki utjecaj na dijete, ako je prilagođena djetetovoj dobi i ako ju dijete razumije. Zato veliku ulogu u vršenju izbora basni, osim roditelja, imaju i odgojitelji i učitelji.

Ključne riječi: basna, dječja književnost, basnopisci, životinje, moralne pouke, Ezop, odgojna vrijednost basne

10. SUMMARY

This thesis explores the fable as a literary genre and its place in the children's literature. It also presents the historical development of fables since their beginning as well as the influence they have had in the European literature. Fables travelled from Greece to Rome entering European literature which produced some of the very well-known fable writers such as Jean de La Fontaine, Gotthold Ephraim Lessing, and Ivan Andrejevič Krilov. This literary genre soon appeared in various nations as well Croatia, where several authors such as Ivan Filipović, Rikard Katalinić Jeretov, Ivana Brlić-Mažuranić, and Vladimir Halovanić engaged in fable writing.

This work views at several Croatian fable writers, with particular focus on certain important features such as differences in motive occurrence in fable writers from different places and eras, differences in phrasing in general, but also in characters and morals.

The purpose of this thesis is to show the fable as an extremely didactic and educational literary genre with a powerful influence on children, providing that it is age appropriate and understandable to a child. For this very reason, teachers and educators have an important role in choosing the fables.

Key words: fable, children's literature, fable writers, animals, moral lessons, Ezop, the educational value of the fable